

Yıl (Jahrgang) 1 - Sayı (Ausgabe) 4/2025

PUSULA DERGİSİ

by pusula media

ZAMAN VE HAFIZA

“Hatırlamak bir eylemdir”

www.pizzeria-79.com

TEL.: 0221 800 16 300

Luxembruger Str. 79, 50674, Köln - Almany

İÇERİK

6

*CEYHUN ÇEVİK*ZAMANIN YARASI:
HAFIZANIN KIRILGANLIĞI ÜZERİNE

12

*MERVE ÇİDEM*KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN
SÖZSÜZ TARİHÇESİ

16

*DAMLA YİĞİT*HEDDA GABLER ZAMANIN VE
TEKİNSİZLİĞİN İÇİNDE NASIL KAYBOLDU

20

*ÇAĞRI ÇANKAYA*ZAMANIN KATMANLARINDA
ZAMAN ALGISİ

24

*DİLEK ÖZCAN*AZİZE PARESKEVİ VE
ESKİMEYEN ZAMANIN YOLCULARI

PUSULA DERGİSİ

by Pusula Media

13

SEVDA KIZILCA

ZAMANIN ESİRİ

18

NUH MUAZ

BİR ŞEHİRİ ARAMAK

21

*NİMET YILANOĞLU*ZAMAN YOLCUSUNUN GÖZÜNDEN: ZAMANIN AKIŞI,
İNSAN ZİHNİNİN KAVRAYIŞI

25

*KOZA ANTİK SAHAF İLE RÖPORTAJ*ZAMANIN SESSİZ BEKÇİLERİ:
SAHAFLAR VE ANTİKACILAR

10

*TALHA YİĞİT*FATHER: ZAMAN, HAFIZA VE ÖZGÜRLÜĞÜN
KAYIP ALANLARI

14

*KÜBRA GÜRER*HUDUTSUZ İMKÂNIN EŞİĞİNDE:
TANPINAR'LA ZAMAN VE HAFIZA ÜZERİNE

19

*NİYAZİ GEVREK*ÇOCUKLUĞUMUN ZAMANI:
HATIRALARDA SAKLI EVLER

22

*MERVE ÇİDEM*ZAMANIN YILMAZ TANIĞI:
BEYŞEHİR EŞREFOĞLU CAMİ

26

*SUAY ARSEV*EVREN OLAĞANÜSTÜ BİR
ZAMAN MAKİNESİ

Sunduğumuz Hizmetler

- ✓ Kartvizit Tasarımı
- ✓ Video Editi / Video Düzenleme
- ✓ Logo Tasarımı & Kurumsal Kimlik
- ✓ Dergi & Katalog Tasarımı
- ✓ Broşür ve El İlanı Tasarımı
- ✓ Kartvizit Tasarımı
- ✓ Website Tasarımı
- ✓ Facebook Meta Ads Yönetimi
- ✓ Sosyal Medya İçerik & Reklam Tasarımı
- ✓ Kurumsal Takvim ve Ajanda Tasarımı
- ✓ Promosyon Ürünleri (Tişört vb.)

Unsere Leistungen

- ✓ Visitenkarten Design
- ✓ Videobearbeitung
- ✓ Logoentwicklung & Branding
- ✓ Magazine & Kataloge Design
- ✓ Flyer & Broschüren
- ✓ Intelligent Chatbot Development
- ✓ Webdesign & Entwicklung
- ✓ Facebook Meta Ads Management
- ✓ Social-Media Design & Ads
- ✓ Kalender & Planer Design
- ✓ Merchandise Design(z. B. T-Shirts)

Markanız için Yeni Ufuklar **Pusula** ile MümkünPUSULA DERGİSİ
by Pusula MediaRufen Sie uns an oder schreiben
Sie uns auf WhatsApp
+49 157 858 481 12Entdecken Sie mehr online
www.pusuladergisi.comFolgen Sie uns
@pusuladergisi:pmSchreiben Sie uns
pusuladergisi.com@gmail.com

TÜRKİYE'NİN FRANCHİSE LİDERİ!

3301 bayisi ile Türkiye'nin en fazla
franchise noktasına sahip 1 numaralı markası!

Düşük yatırım ile Türkiye'nin en çok kazandıran markası **Komagene'nin**
Avrupa'da iş ortağı olmak ve yüksek kazanç
elde etmek ister misiniz?

komagene

Kontakt +49 (0) 2203 574 71 50 / E-Mail franchise.europe@komagene.com

maydem
traditional food

Magic
CHEESE KÖFTE

Pusula

Kültür ve Sanat Dergisi
(Kultur und Nachrichtenzeitschrift)
Jordanstr. 3 50321 Brühl
Telefon: 015758548112
info@pusuladergisi.com

Sahibi (Herausgeber)
Niyazi GEVREK

Genel Yayın Yönetmeni (Chefredaktion)
Tuba GEVREK ÇİFTÇİ

Yazı İşleri ve İçerik Sorumlusu (Redaktionsleitung)
Feride Özge YILMAZ
yazarpusuladergisi@gmail.com

Reklam Sorumlusu
(Anzeigenverkauf)
Ramazan DURAK
Telefon: 0176 47330914

Grafik Tasarım / Mizanpaj
(Grafikdesign / Layout)
Kürşat GEVREK

Yayınlayan
(Verleger)
PUSULA Media

*Pusula Dergisi'nde yayımlanan yazarların tüm sorumluluğu yazarlarına, ilan ve reklamların sorumluluğu ise ilan sahiplerine aittir. Dergimizde yer alan görüşler, yazarların kişisel düşüncelerini yansıtır. Yazılar kaynak göstermeden hiç bir yerde yayılanamaz.

Pusula (Kultur- und Nachrichtenzeitschrift) erscheint dreimonatlich und kostet 0,50 € pro Heft. Die Redaktion übernimmt keine Haftung für den Inhalt der erscheinenden Anzeigen und unverlangt eingesandte Manuskripte und Bilder. Nachdruck sowie die Herstellung von fotografischen Vervielfältigungen sind nur mit ausdrücklicher Genehmigung der PUSULA Media gestattet.

Mit Namen gezeichnete Artikel geben die Meinung des Verfassers wieder, die nicht mit der Redaktion identisch sein muss.

Abonnement:
Im Abonnement kommt PUSULA per Post direkt zu Ihnen nach Hause.

Jahresabo für 4 Ausgaben kostet nur 2 €. Die Zahlung erfolgt entweder auf Rechnung oder per Lastschrift.

Abo endet automatisch, keine Kündigung ist notwendig.

PUSULA DERGİSİ

by Pusula Media

Zaman, akıp giden bir nehir gibi...

Hafıza ise o nehrin kıyısına dizilmiş taşlar: Kimini su cilalayıp parlatmış, kimini yosun kaplamış, kimini ise akıntı sürükleyip götürmüş... Ve biz, her sayfasında anlam arayan insanlar; o taşların izini süren yolcularız.

Pusula Dergisi'nin bu dördüncü sayısında, "Zaman ve Hafıza" ekseninde bir yolculuğa çıktık. Bazen eski bir evin duvarında asılı bir fotoğrafta durduk, bazen tarihin derinliklerinde yankılanan bir haykırışı duyduk. Kimi zaman kişisel bir hatıranın sıcaklığına sığındık, kimi zaman toplumsal hafızanın acıtan kırılmalarına temas ettik.

Çünkü hatırlamak, sadece geçmişe dönmek değil; bugünü anlamlandırmak ve yarını inşa etmektir.

Bu sayı; unutulamı anımsamak, susanı konuşturmak, görmezden gelineni görünür kılmak için hazırlandı. Yazılarımızda sadece bireysel hafızayı değil, kültürel belleği de yokladık. Zamanın izlerini birer "tanıklık" olarak kayda geçirdik.

Pusula Dergisi olarak, her sayımızda olduğu gibi bu sayıda da yalnızca okumaya değil, düşündürmeye davet ediyoruz.

Zamanla yüzleşmeye, hafızayla hesaplaşmaya ve belki de en çok kendimizle buluşmaya...

Yol arkadaşlığınız için teşekkür ederiz.

Pusula Dergisi Yayın Ekibi

PUSULA Kültür ve Sanat Dergisi

İnternet sitemize giren **herkes**,
dergimizin **PDF formatına ücretsiz** olarak
ulaşabiliyor!

www.pusuladergisi.com adresinden direkt indirin,
çıkan sayılarımızı keyifle okuyun!

Markanızın Yönü Bizde!

"**Pusula Dergisi**" ile sesinizi doğru kitleye ulaştırın.

Çünkü **hedef kitlenizin** kalbine giden en **güvenilir** yol,
Pusula Dergisi'nden geçiyor.

QR Code okutarak
web sitemize gidebilirsiniz

Tel: +49 157 858 48 112
Tel: +49 176 473 30 914
Mail: info@pusulamedia.com

Website:
www.pusuladergisi.com

www.facebook.com/pusuladergisipm
x.com/pusuladergisipm
www.instagram.com/pusuladergisipm

ZAMANIN YARASI: HAFIZANIN KIRILGANLIĞI ÜZERİNE

Ceyhan Çevik

Zaman felsefesi, insan düşüncesinin en eski sorularından biridir. Antikçağdan itibaren felsefeciler, zamanın ontolojik statüsünü ve insan deneyimindeki yerini tartışmışlardır. Özellikle Aziz Augustinus'un *Confessiones* adlı eserinde ortaya koyduğu zaman analizi, sonraki yüzyıllar boyunca hafıza ve kimlik tartışmalarının temel referans noktalarından biri olmuştur. Augustinus, zamanı "geçmiş-şimdi-gelecek" üçlüsü içinde deneyimlenebilir bir gerilim alanı olarak tanımlar; ancak bu üç boyuttan yalnızca "şimdi" fiilen vardır, geçmiş ve gelecek ise hafıza ve beklenti sayesinde bilinçte yer alır (Augustinus, *Confessiones*, XI). Bu yaklaşım, zamanı bir "yarık" ya da "yara" olarak düşünmeye imkân tanır: Geçmiş kaybolmuş, gelecek henüz gelmemiş, şimdi ise kaygan ve tutulamazdır.

Paul Ricoeur, *Memory, History, Forgetting* (2004) adlı çalışmasında Augustinus'un bu çözümlemesini geliştirerek zaman, hafıza ve kimlik arasındaki kırılma ilişkisi sistematik biçimde inceler. Ricoeur için zamanın yarattığı bu "ontolojik yara", hafıza aracılığıyla tedavi edilmeye çalışılır fakat hafıza, yanıltılabilirliği, ideolojik kullanımlara açıklığı ve unutma ile olan zorunlu ilişkisi sebebiyle hiçbir zaman kesin ve güvenilir bir köprü sunmaz. Dolayısıyla hafıza kimliğin sürekliliğini sağlama çabasının en önemli ama aynı zamanda en kırılma aracıdır. Augustinus'a göre zamanın doğası, insan bilincinde üç ayrı boyutta ortaya çıkar: *memoria* (geçmişin anısı), *contuitus* (şimdinin dikkati) ve *expectatio* (geleceğin beklentisi). Bu üçlü yapı insanın zamansal varoluşunu belirler. Ancak Augustinus, bu boyutların bir tür "şimdide toplanma" deneyimi olduğunu vurgular, geçmiş yalnızca şimdiki hafıza aracılığıyla bilinir, gelecek şimdiki beklenti ile öngörülür, şimdi ise sürekli akıp gider. Bu nedenle zaman bilinçte "yaralı" ve eksik bir deneyimdir. Bu çözümleme hafızayı yalnızca bir psikolojik yeti değil, insan varoluşunun zamansallığını mümkün kılan temel yapı olarak düşünmemize imkân verir. Hafıza, geçmiş ile gelecek arasındaki sürekliliği sağlayarak kimliğin inşasında merkezi rol oynar. Ricoeur, Augustinus'un zaman analizini başlangıç noktası alır, ancak modern epistemoloji ve tarih felsefesi çerçevesinde onu derinleştirir. Ona göre hafıza, üç bakımdan kırılmalıdır:

Yanıltılabilirlik: Hafıza, her zaman yanlış anımsama, seçici hatırlama ya da boşluk riski taşır.

İdeolojik Manipülasyon: Toplumlar, kolektif hafızayı politik amaçlarla şekillendirebilir; böylece tarihsel anlatılar çarpıtılabilir.

Unutma: Unutma, yalnızca bir kayıp değil, aynı zamanda kimliği kuran ve geçmişle başa çıkmayı sağlayan zorunlu bir süreçtir (Ricoeur, 2004, s. 412–437).

Ricoeur, hafızanın bu kırılma yapısına rağmen, insanın kendilik deneyimini "narrative identity" (anlatı kimliği) kavramı ile temellendirir. Kimlik, sabit bir öz değil, hafıza ile unutma arasındaki gerilimden doğan bir anlatıdır. Augustinus'un çizdiği çerçevede zamanın yarısı, hafıza aracılığıyla taşınır. Ancak Ricoeur, bu taşımayı "güvenilmez ama vazgeçilmez" bir süreç olarak yorumlar. Bireysel ve kolektif kimlik, hafızanın kırılma yapısına rağmen ondan başka bir temele sahip değildir. Bu nedenle kimlik, sürekli yeniden müzakere edilen, parçalı ve anlatısal bir yapıdır. Hafızanın boşlukları ve unutmanın kaçınılmazlığı, kimliği eksiltene değil, onu dinamik kılan unsurlardır.

Hafızanın Kırılma Yapısı: Bireysel/Kollektif Hafıza, Yanılabilirlik, İdeolojik Manipülasyon

Hafıza, insanın geçmişle kurduğu ilişkinin en temel aracıdır; ancak aynı zamanda kırılma, yanıltılabilir ve manipülasyona açık bir yapıya sahiptir. Ricoeur, *Memory, History, Forgetting*'de hafızanın güvenilir bir "geçmiş aynası" olarak düşünülemeyeceğini, bilakis sürekli yorum, seçim ve unutma süreçleriyle şekillendiğini vurgular. Bu yönüyle hafıza, epistemik bir güven sorunu taşır: hatırlama edimi, yalnızca "olmuş olan"ı çağırarak kalmaz, aynı zamanda olmuş olanı belli bir bağlam içinde yeniden kurar. Dolayısıyla bireysel hafıza, öznenin perspektifine, duygu durumuna ve mevcut ihtiyaçlarına göre çarpıtılabilir.

Maurice Halbwachs'ın geliştirdiği kolektif hafıza kavramı, bu kırılma yapısı daha da geniş bir düzlemde ortaya koyar. Hiçbir birey geçmişini yalnız başına hatırlamaz; hafıza, toplumsal çerçeveler içinde, diğer bireylerle paylaşılan semboller ve anlatılar aracılığıyla biçimlenir. Bu durum, bireysel hatırlamanın dahi kolektif bağlamdan bağımsız düşünülemeyeceğini gösterir. Jan Assmann'ın "kültürel hafıza" kavramı da aynı yönde işler: toplumlar, ritüeller, metinler, anıtlar ve törenler aracılığıyla hafızayı kurar, korur ve yeniden üretirler. Ne var ki bu süreç, kaçınılmaz olarak seçici ve ideolojik bir karakter taşır.

İşte tam bu noktada hafızanın kırılma yapısı, etik ve politik bir problem haline gelir. Zira kolektif hafıza yalnızca geçmişin aktarımı değil, aynı zamanda bugünün güç ilişkileri içinde yeniden düzenlenen bir inşaa faaliyetidir. Totaliter rejimler, ulus-devlet ideolojileri ya da çeşitli siyasal hareketler, hafızayı manipüle ederek toplumsal kimliği kendi çıkarlarına göre yönlendirebilir. Geçmişin "unutulması gereken" kısımları bastırılırken, "hatırlanması istenen" olaylar sembolik düzeyde abartılır ya da yeniden kurgulanır. Böylece hafıza, hakikatle bağını yitirerek ideolojik bir aygıt dönüşebilir.

Ricoeur, bu kırılma yapısı salt bir zayıflık olarak değil, aynı zamanda insan varoluşunun yapısal bir koşulu olarak görür. Hafıza, Hafıza ne mutlak doğruluk ne de mutlak yanılsama sunar; o, her zaman yeniden kurulan, parçalı ve eksik bir yapı olarak geçmişle bugün arasında köprü kurar. Bu kırılma yapısının kabulü, hafızayı daha sorumlu bir biçimde ele almayı mümkün kılar: hatırlamanın etik sorumluluğu, yalnızca bireyin değil, toplumların da taşıdığı bir yükümlülüktür.

Unutmanın İki Yüzü: Kayıp ve Sağaltım

Hafızanın kırılabilirliği, kaçınılmaz olarak unutma olgusunu gündeme getirir. Ricoeur, unutmayı yalnızca hafızanın eksikliği ya da arızası olarak görmez; onun çift yönlü bir işlevi olduğunu savunur. Bir yandan unutma, geçmişin kaybını ve geri dönüşsüzlüğünü işaret eder; diğer yandan ise bireyin ve toplumun yaşamaya devam edebilmesi için gerekli bir sağaltım imkânı sunar. Unutmanın “kayıp” boyutu, insanın varoluşsal sınırlılığını açığa çıkarır. Her birey, yaşamı boyunca sayısız deneyim biriktirse de bunların yalnızca küçük bir kısmını hatırlayabilir. Unutulan deneyimler geri çağırılmaz ve bu durum hafızanın ontolojik olarak eksik, parçalı bir yapıya sahip olduğunu gösterir. Ricoeur’e göre bu eksiklik, zamanın tek yönlü akışının bir sonucudur: geçmişin tamamı elde tutulamaz, hafıza daima kayıplar üzerinden işler. Bununla birlikte unutma, yalnızca kayıp değildir; aynı zamanda sağaltıcı bir boyut taşır. Acı veren anıların tamamen silinmesi imkânsız olsa da zamanla unutma süreci, bireyin bu anılarla baş edebilmesini, onları taşıyabilir bir hâle dönüştürmesini sağlar. Psikanalitik gelenek de bu yönüyle unutmayı bir savunma ve uyum mekanizması olarak görmüştür. Ricoeur, bu sağaltıcı işlevin bireysel olduğu kadar kolektif düzeyde de geçerli olduğunu belirtir: toplumların geçmişte yaşadığı travmalar, ancak kısmi bir unutma ve yeniden anlamlandırma süreciyle taşınabilir hâle gelir. Ne var ki bu sağaltıcı yön, tehlikeli bir kayma potansiyeli de barındırır. Çünkü unutmanın politik ve ideolojik düzeyde araçsallaştırılması, geçmişin sorumluluklarını görünmez kılabilir. Örneğin; savaş suçlarının, soykırımların ya da devlet şiddetinin “unutulması”, mağdurların adalet arayışını bastıran bir mekanizmaya dönüşebilir. Bu noktada Ricoeur, etik bir ayırım yapar: sağaltıcı unutma, geçmişle yaşamayı mümkün kılan bir hafifleme süreci iken; manipülatif unutma, hakikatin üzerini örtmekle adaleti engeller.

Dolayısıyla unutma, unutma hem insanın varoluşsal bir zorunluluğu hem de etik açıdan sürekli sorgulanması gereken bir olgudur. Onun bu çift yönlü doğası, hafıza ile zaman arasındaki ilişkinin derin kırılabilirliğini bir kez daha gözler önüne serer.

Kimlik ve Anlatı: Ricoeur’ün Idem/Ipse Ayrımı, Anlatı Kimliği

Ricoeur’ün zaman ve hafıza tartışması, nihayetinde kimlik meselesinde düğümlenir. Çünkü hafıza yalnızca geçmişin temsili değil, aynı zamanda öznenin kendini nasıl gördüğünü ve başkaları tarafından nasıl tanındığını belirleyen bir süreçtir. Bu noktada Ricoeur, kimlik kavramını iki farklı düzeyde ele alır: idem (aynılık) ve ipse (özdeşlik).

Idem kimlik, kişinin zaman içinde değişmeyen özelliklerini, sürekliliği ve tekrarı ifade eder. Örneğin; bir insanın biyolojik özellikleri, toplumsal kimliği veya karakteristik alışkanlıkları bu boyutta yer alır. Buna karşılık ipse kimlik, kişinin kendine verdiği sözde, ahlaki sorumlulukta ve yaşam öyküsünü kurma biçiminde ortaya çıkar. Yani ipse, değişime rağmen öznenin kendisiyle kurduğu sürekliliği temsil eder. Ricoeur bu ayrımıyla kimliği durağan bir öz olarak değil, zamanın akışı içinde sürekli yeniden kurulan dinamik bir yapı olarak düşünür. Anlatı kimliği (narrative identity) tam da bu dinamikliğin kavramsal ifadesidir. İnsanlar, yaşamlarını bir hikâye örgüsü içerisinde anlamlandırarak kendi sürekliliklerini inşa ederler. Geçmiş deneyimler, bugünkü konum ve geleceğe dair projeler, anlatı formu sayesinde bütünlük kazanır. Bu noktada hafıza, anlatının hammaddesi; zaman, anlatının sahnesi; kimlik ise anlatının ürünü haline gelir. Böylece Ricoeur, Augustinus’un zamanın bilinç içindeki üçlü yapısına işaret eden görüşünü, kimliğin anlatısal inşasıyla bütünleştirerek daha ileri taşır. Bu anlayış, bireysel olduğu kadar kolektif düzeyde de işlevseldir. Toplumlar da kendi tarihlerini bir “anlatı” aracılığıyla kurar; bu anlatılar, anlatılar hem kimlik duygusunu güçlendirir hem de siyasi ve kültürel aidiyetleri besler. Ancak anlatının seçici ve kurgusal yapısı, hafızanın kırılabilirliğine paralel olarak kimliğin de daima yeniden müzakere edilen bir inşa olduğunu gösterir. Dolayısıyla kimlik, mutlak bir öz değil, zaman, hafıza ve anlatının kesişiminde sürekli yeniden doğan bir süreçtir. Ricoeur için bu yaklaşımın etik önemi büyüktür: anlatı kimliği, bireyi geçmişin pasif bir taşıyıcısı olmaktan çıkarır, ona geleceği tasarlama ve kendine dair sorumluluk üstlenme imkânı verir. Böylece zamanın yarattığı kırılmalar, kimliğin yaratıcı bir biçimde yeniden inşasına zemin hazırlar.

Zamanın Yarasının Kapanmazlığı; Fakat Bu Yaranın Kimliğimizin Yaratıcı Kaynağı Oluşu

Zaman, Augustinus’un sezdiği gibi insan bilincinde hem apaçık hem de tanımlanamaz bir muamma olarak kalır. Ricoeur, bu muammayı hafıza, unutma ve kimlik kavramları üzerinden açıklayarak zamanın yarattığı kırılmayı daha görünür kılar. Geçmiş hiçbir zaman bütünüyle korunamaz; hafıza parçalı, unutma kaçınılmaz, anlatı ise seçici ve kurgusal bir işleve sahiptir. Bu yüzden insan, daima eksiklik ve kayıplarla yaşayan bir varlık olarak kalır. Zamanın yarası, tam da bu eksiklikten doğar: ne geçmiş tam olarak geri getirebiliriz ne de onu bütünüyle unutabiliriz. Ne var ki bu yara yalnızca bir yoksunluk değil, aynı zamanda bir imkândır. Çünkü hafızanın kırılabilirliği, unutulmanın çift yönlü doğası ve kimliğin anlatısal inşası, insanı pasif bir varlık olmaktan çıkarıp yaratıcı bir özneye dönüştürür. Kimlik, sabit bir özden ziyade zamanın açtığı yaralar üzerinde sürekli yeniden kurulan bir süreçtir. Birey ve toplum, geçmişin eksikliklerini ve kırılmalarını hikâyeler aracılığıyla aşmaya, onlardan anlam üretmeye çalışır. Ricoeur’ün düşüncesi, böylece zamanın yarasının kapanmaz olduğunu kabul etmekle birlikte, bu yaranın etik ve varoluşsal bir üretkenlik kaynağı olduğunu da gösterir. İnsan, hatırlama ve unutma arasındaki gerilimde, kendisini yeniden kurgulama sorumluluğunu taşır. Bu sorumluluk, sorumluluk hem bireysel yaşamın bütünlüğünü hem de toplumsal kimliğin adalet ve hakikat arayışıyla beslenmesini sağlar. Son kertede, zamanın yarası kapanmaz; fakat tam da bu kapanmazlık, hafıza ile kimlik arasındaki yaratıcı gerilimi mümkün kılar. İnsan, eksikliğin ve kırılmanın bilincinde olarak kendisini anlatısal bir özne şeklinde inşa eder; bu inşa, onun hem kırılabilirliğinin hem de özgürlüğünün en derin ifadesidir.

THE FATHER: ZAMAN, HAFIZA VE ÖZGÜRLÜĞÜN KAYIP ALANLARI

Talha Yiğit

Zaman sadece bir saatin tik taklarından mı ibarettir? Ya da her gün eksilen takvim yapraklarından mı? Peki zamanı geçmiş, şimdi ve geleceğin ardışık olarak dizildiği doğrusal bir çizgi olarak mı kabul etmeliyiz? Bu üç boyutun birbirlerinden bağımsız ve kopuk olduğunu söylemek ne kadar doğrudur?

Kesin olarak bildiğimiz bir şey var ki ilk doğduğumuz andan itibaren geleceğe doğru ilerliyoruz. Ancak ileriye doğru attığımız her adım (yani insanın her an eylem içerisinde olma hali) yaşandığı an itibarıyla geçmişe dönüşüyor. **Hem ileriye akarken hem de geçmişte izler bırakan çift yönlü bir döngünün içindeyiz.** Bu izlerin bazıları unutulurken önemli olanlar ise hafızamızın bir odasında muhafaza ediliyor. Örneğin;; gün içinde durduk yere herhangi bir kokuyla, bir şarkıyla, bir resimle geçmişteki bir hatıranızın zihninizde canlanıp şimdiki anı istila ettiği durumları yaşamışsınızdır. Sanki geçmişteki olayı yeniden yaşıyormuşsunuz gibi bir his ortaya çıkar. Fakat zihin “bu bir hatıra,” uyarısıyla size şimdiki anda olduğunuzu hatırlatır. Aynı şekilde geleceğe dair umutların, kaygıların ve belirsizliklerin şimdiki anı istila ettiği durumları da yaşamışsınızdır. Yine aynı zihin “bu daha yaşanmadı,” uyarısıyla size şimdiki anda olduğunuzu hatırlatır. Dolayısıyla şimdiki an, çoktan geçmiş ve geleceğin etkisi altına girmiştir. Bu üç katmanı birbirinden bağımsız, çizgisel ve kopuk düşünmek hatalı olur.

Peki zihindeki bu hatırlatma kodu işlevsiz hale gelseydi nasıl olurdu? İşte The Father (2020) filmi, demans hastası olan Anthony’nin zihnindeki karmaşıklığı anlatır. Zamanın, mekânın ve kişilerin sürekli kaydı; hafızanın işlevini yitirmeye başladığı, demans rahatsızlığını biz seyircilerin de hissettiği aile bağlarının, yaşlılığın ve kayıpların işlendiği bir filmle karşı karşıya değil, adeta iç içeyiz.

Filmin yönetmeni Florian Zeller’dir. Kendisi bir tiyatro oyun yazarıdır. The Father filmi, kendi oyunu olan Le Père’den (2012) beyazperdeye uyarlanmıştır. Zeller, oyunu sinemaya uyarlama sürecinde Oscar ödüllü senarist ve tiyatro yazarı Christopher Hampton ile çalışmıştır. Filmde, demans hastası olan Anthony’nin zihninde yaşadığı karmaşık olaylara şahit oluyoruz. 2020 yılında prömiyerini yapan film, Oscar’da En İyi Uyarlama Senaryo ödülünü alırken, filmdeki olağanüstü performansıyla Anthony Hopkins En İyi Erkek Oyuncu ödülünün sahibi olmuştur.

Öncelikle filmin yapısını inceleyelim. Filmin başlangıç sahnesinde Anthony ve kızı Anne’nin sahnelerini görürüz. Film ilk bakışta klasik anlatıya sahip gibi görünse de ilerleyen sahnelerde olayları Anthony’nin demans rahatsızlığı nedeniyle zihnindeki karmaşık dünyadan görmeye başlarız. Olaylar parçalı hale gelir. Sahneler tekrarlanırken bir önceki sahnede gördüğümüz karakterlerin bir sonraki sahnede değiştiğini fark ederiz. İzleyici olarak hangi zamana tanıklık ettiğimizi kavrayabilmekte zorluk yaşarız. Yönetmen ve senaristin klasik anlatı düzenini bozup minimal bir anlatı ve dramatik kuralları yıkan bir yapı tercih ettiğini anlarız. Böyle bir tercih yapmalarının sebebi, Anthony’nin yaşadığı demans rahatsızlığını izleyicilerin de yakından deneyimlemesini istemeleridir. İzleyici, değişen karakterlerle ve olaylarla

sürekli şaşırtılarak

Anthony gibi zihinsel karmaşıklıkla boğuşturulur. İzleyici her ne kadar dışarıdan olayı kavramaya çalışsa da bir süre sonra yaşananları Anthony’nin zihin filtresinden izlemeye başlar.

ANTHONY, ZAMAN ALGISI VE KOLUNDAKİ SAAT

Filmin çoğu sahnesinde Anthony’nin kol saatiyle olan ilişkisi dikkat çeker. Kızı Anne, Londra’ya yerleşeceğini söyler ve babasına bu süre zarfında bir bakıcı arar. Anthony ise bakıma ihtiyacı olmadığını, gayet sağlıklı olduğunu söyleyerek kızının bu teklifini reddeder. Eve gelen bakıcıları ise bezdirir ve her birinin saatini çaldığını iddia eder.

Kızı, babasının kol saatini banyoda sakladığını bilir. Fakat hastalığı nedeniyle sakladığı yeri unutan Anthony çoğu zaman saatini bulamaz. Peki Anthony neden saatini saklama gereksinimi duyar? Bunun elbette birçok cevabı olabilir. İlk akla gelen, bakıcıların hırsız olduğunu iddia ederek kızını buna inandırmaya çalışmasıdır. Fakat filmde saat detayına birçok sahnede tanık oluruz. Özellikle duygusal yoğunluğun yaşandığı son sahnede saate ve zamana bakışını Anthony şöyle ifade eder:

“Ama saatimin bileğimde olduğunu biliyorum, en azından bunu biliyorum. Yolculuğum için...”

Artık saat, onun için kendi hayatını ve zamanını kontrol edebileceği bir unsur haline gelmiştir. Dolayısıyla bir bakıcıyla yaşamak demek, onun denetimi altında olmak ve kendi hayatını yönlendirmesine izin vermek anlamına gelir. Saat saklama davranışı da özgürlüğünü

Filmi izlediğinizde ilerleyen sahnelerde demans rahatsızlığının Anthony'nin hafızasına sürekli oyunlar oynadığına şahit olursunuz. Her yeni güne uyandığında, dünkü mekân, karakterler, sabah ve akşam birbirine karışır. Bir sabah uyandığını görürüz fakat aslında kaç yıl öncesinin sabahına uyanmıştır; bu bile karışmıştır. Geçmiş, şimdiyi istila etmiştir. Dolayısıyla Anthony'nin zihnindeki hafıza kodu işlevsiz hale gelmiştir.

Anthony ve Kapitalist Sistem İçinde Zaman Algısı

Modern çağda zaman, saat yardımıyla parçalara ayrılır. Günün başlangıcı ve sonu matematiksel olarak bellidir. Bu süre zarfında yapılacak planlama her ne kadar bireye bırakılmış gibi görünse de özellikle kapitalist sistem bu süreci bireyin iradesine bırakmaz. Doğum anından ölüm anına kadar insanın yaşamı, bu sistemin kıskacı altındadır.

Bazı insanlar, bu sistemin içinden geçerken kapitalizmin temel dinamiklerini öğrenir. Sonrasında kendi yaşam düzenlerini kurmak amacıyla risk alarak sistemin dışına çıkmaya çalışırlar. Bu insanlar, zamanlarını başkasının tekeline bırakmak istemez. Bir süre sonra kendi zamanlarını yönetmeye başlarlar. Yaşadıkları hayat mücadele, yaratıcılık ve üretkenliğe dayalı olduğu için her anı farkındalıkla yaşarlar. Onlar için kendi iradeleriyle yönettikleri bir zaman ve aidiyet hissettikleri bir mekân vardır.

Sistemin dışına çıkmayanlar ise kendilerine dayatılan rutinin beraberinde getirdiği zihinsel körelmeyi yaşar. Bu körelme hafızayı da etkiler. Böyle insanlar, yaşlılıkla birlikte yaşamdan zevk alamaz, pişmanlıklar içinde kalırlar. Kendilerine ait bir zaman algısı ve aidiyet hissettikleri bir mekân duygusundan yoksundurlar.

Filme Anthony karakteri de bu sistemin içinde kaybolmuş bir adamdır. Özellikle son sahnede söylediği “Artık ne olduğunu bilmiyorum. Sen ne olduğunu biliyor musun? Benim kafamı yaslayacağım hiçbir yer yok artık.” sözleri bunu açıkça gösterir. Aynı sahnede annesini özlediğini dile getiren Anthony, aslında en özgür ve en çok ait hissettiği zamanı özlemektedir. Bir başka sahnede Anthony, bakıcısına bir zamanlar dansçı olduğunu söyler. Bunu duyan kızı, babasına mühendis olduğunu hatırlatır. Anthony bu durumu inkâr etse de belki de o an geçmişte bir anı yaşar. Belki dansçılık gençlik çağındaki ideallerinden biridir. Ancak zaman özgürlüğünü kapitalizme teslim eden Anthony, demans hastalığıyla birlikte geçmişteki “keşke”lerini yeniden hatırlar.

Anthony, demansın etkisiyle hem zaman hem de aidiyet duygusunu yavaş yavaş kaybetmektedir. Şayet demans hastalığı olmasaydı bile, Anthony yine pişmanlıklarla dolu huysuz bir adam olarak kalacaktı.

Filmi modern bir tragedya olarak da okuyabiliriz. Biliyoruz ki klasik tragedyalarda kahraman kaderden kaçamaz. Anthony’de hastalığından kaçamaz. Bir süre sonra onu ele geçirir. Özellikle son sahnede annesi isteyerek ağlaması tragedya da olduğu gibi, “insanın en çıplak hali” olarak ele alınabilir.

Anthony’nin film boyunca tek huzur bulduğu yer, dinlediği müziklerdir. Sürekli demansla mücadele ettiği için zihni parçalıdır ve zaman algısını büyük ölçüde kaybetmiştir. Dinlediği klasik müzikler, onun anda kalmasını sağlar. Ayrıca müzik sayesinde kendi iradesiyle geçmişteki anılarına yolculuk yapabilir; böylece geçmişe, şimdinin penceresinden bilinçli olarak bakar. Müzik, onun için güvenli bir liman ve özgürlük alanı olarak işlev görür. Her şeye ve herkese karşı bir dışavurumdur. Kaybettiği zaman, hafıza ve mekânı kısa süreliğine de olsa müzik sayesinde elinde tutar.

Filme sabit bir zaman akışı yoktur. Olaylar bir karakterin sıradan bir günü gibi ilerlemez. Anthony’nin demans rahatsızlığı nedeniyle her sahne bizi geçmişte yaşanmış bir olaya götürür. Filmin zamansal ritmi, Anthony’nin hafızasına göre inşa edilmiştir. Biz izleyiciler, olaylara Anthony’nin bakış açısından, onun zihninin filtresinden süzülerek tanıklık ederiz. Bakıcıyı, kazada ölen kızı Lucy’ye benzetmesi ya da kızı Anne’in birden farklı yüzlerle karşımıza çıkması, demansın “tanıyamama” durumunu yansıtır. The Father yalnızca demans hastası Anthony’nin hayatını anlatmaz; aynı zamanda bizlere de onun yaşadığı kaybolmuşluğu hissettirir. Böylece film, zamanın sadece saatin tik taklarından ya da eksilen takvim yapraklarından ibaret olmadığını gösterir. Aksine hem ileriye doğru akarken hem de geçmişte izler bırakan çift yönlü, döngüsel bir zaman anlayışının içinde olduğumuzu hatırlatır.

Son olarak şu soruyla yazımı bitirmek isterim:

“Bir gün Anthony’nin yerinde olursak, hafızamızın ve zamanın parçalanmasına karşı hayatta kalmamızı sağlayan güç ne olurdu?”

KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN SÖZSÜZ TARİHÇESİ

Merve Çidem

Yıkık dökük bir ev: Taş duvarlar, kapıda asma, pencere önünde yoğurt kova-sına dikilmiş çiçekler... Bahçesi viran olmuş ki vaktiyle ne çiçekler açmış ne çocuklar meyveye doymuştu o bahçede. Ne duvarı onarılır ne kapısı boyanır. Acaba içeride neler yaşanır? Bilinmez, o kapıları çalan var mıdır?

Kulağa bir masal gibi gelir ama zamanın behrinde, o evin kapısında çocuklar seksek oynardı. Annesi yumuş buyurunca, çocuk içeriden çiti kutusunu getirip kaldığı yerden devam ederdi. Anneyse bulaşığı çift sudan geçirip tepsiyeye yığar, bulaşık suyunu yokuştan aşağı salardı. Bir de bakardınız yan komşu çıkarmış halıları, elde hortum ayakta lastik terlik köpük köpük yıkanır-dı halılar. Tüm sokak şenlenirdi bir anda. Eline terliği alan koşardı halının başına.

Eğlenceye doyulup da halılar serilince duvara, aşağı sokaktan geçen dondurma arabası olurdu yeni eğlence. Çakmak çakmak gözlerle annelerine koşan çocuklar, kapınca parayı, dondurmacı amcanın etrafını sarar minik bedenler, çok değil iki top beyaz dondurmayla coşarlardı.

Kapılarda teyzeler örgü örür birbiri-ne örnek gösterirdi. Birinin elinde kendi boyunca seccade, hangi ara bu boy etmiş bilinmez. Ötekisi yakalayır-ır bir kız eline tutuşturur kanaviçe-yi, "Yaptığın banaysa öğrendiğin sana."

Aradan yıllar geçti; evler eskidi, sokak köhnedi.

Yüzüne bakılmaz oldu o çiçeklerin.

Bir söylenti yayıldı mahalleye:

"Kentsel dönüşüm gelmiş, tüm evler yenilenecekmiş!"

Haberi alan gelinin gözleri parladı birden, çok sevindi yalan yok kurtulacaktı şu köh-ne evden. Hortumla yıkasın temizliği gös-termez, damı aksa yüzüne bakan olmaz.

Önce Yakup amca anlaştı müteahhit-le, artık sobanın kova-sını kaldıramaz olmuştu. Beri yanda Hüsne teyze dedi, "Yok yok evimi bırakamam, o koca apart-manlarda ben asla yaşayamam." Söyle-di söylemesine ya o da direnemedi daha fazla. İş makineleri girmesiyle mahalle-ye kâğıt gibi indiriverdi güzelim evleri.

Görmeliydiniz ne tez yıktılar da yapıverdi-leryerine, hepsi birbirinin tıpkısı ucubeleri.

O saatten sonra bir bir boşaldı evler, sanır-sın ruhları çekildi içinden. Mahalle gitgide ıssızlaşır oldu. Can çıkmadık yerden ümit kesilmezmiş, yine kaynatıldı çamaşırlar bir heves. Yeniden kuruldu düğün sofrala-rı. Fakat bir şeyler eksikti sanki. Düğün pilavının hasını Duran'ın Fadime yaptı, kına yakılırken Hayriye ninenin türküle-riyle ağlanmalıydı ama olmadı. Bir sessiz-lik olduysa da adı tam olarak konulamadı.

Mahalleye yeni komşular taşındı, hep-sinin altında son model araba. Topuklu ayakkabılarıyla görseniz ne caka ne caka. Yalnız nedense bir tuhafılık var ne bir tatlı gülüş ne de merhaba. 4+1 yapmışlar evleri, Hüsne teyze yarı pişman yarı öfkeli. Kim-se çalmamış kapısını, 3 gün hasta yatmış soran olmamış halini hatırlar. Yeni ge-lenlerden biri demiş bu "modern" apart-manların yanında tavukların işi ne? Ma-dem çok meraklılar dönseler ya köylerine!

Evlerinden vazgeçemeyenlerse seyretmek-le yetindiler mahalledeki değişimi. Hoş, artık bunun mahalleye benzer bir yanı da kalmadı ya. Ne başı sıkışınca kapısını çalacağı komşusu, ne sokağın başından akan o temizlik kokusu... Çeşme başın-da yıkanan yünler, hele oradaki sohbetler gülüşmeler... Hepsi tarih oldu birer birer. Mahalle bakkalı ve veresiye defteri çoktan unutuldu. Yerini koca koca marketler aldı, veresiye de nedir burada her şey etiketli!

Bayramda dolaşırdı tüm kom-şular kalmadı ne adet ne töre. Duydum ki Hüsne teyzenin torunu çocuk-luğunu arar olmuş son günlerde. Yerden yüksek oynarken kolunu kırdığı o duva-ra bakınmış. Bahçesinden elma kopardığı teyzenin evini aramış gözleri, hani elini öpünce yeleğinin cebine leblebi iliştiren teyze... Ne geceleyin avucuna yakılan kı-nanın kokusunu ne de dondurma araba-sının gıcirtısını bulabilmiş sokaklarda.

Zoraki ayakta kalan tek tük evler de ye-nildi zamana. Ne kentsel dönüşebildi ne de içinde bir yaşam barındırabilirdi. De-diler Muhlis amcaların arsada çok or-tak varmış, kendisi de bu yıkıntıda daha fazla duramazmış. Pılını pırtısını toplay-yıp gitmiş kızının evine. Geriye iki tah-tayla dayanak yapılmış tozlu bir duvar kaldı, bir de yeşili solmuş eski bir kapı...

Seni sen yapan kökler o kapının ardın-daydı, dalya oynarken kurduğun dostluk-lar o sokakta... O sokakta atıldı tohumları beraberliğinin.

Kentsel dönüşüme direnemedi sokak, önü-ne geçemedi eskiyen zamanın ve kopup giden hatıraların.

"Modernite" denildi adına. Çaresiz, boyun eğdi.

Sözsüz ve sessiz, hâl diliyle.

ZAMANIN ESİRİ

Sevda Kızılca

Göğsüne kadar uzamış sakalını kaşıdı. Kim bilir kaç yıllık sakalının içinde, zamanın anahtarını arar gibiydi. Mavi gözleriyle bana bakıp gülümsedikten sonra ayağa kalktı. İyice iki büklüm olmuştu. Arkadaki tezgâhtan iki bardak çay doldurdu. "Senin işin uzun, tamir edemedim daha, bir çay iç hele." dedi gülümseyerek. Derin bir iç çekti. Ben orda yokmuşum gibi işine yumulurken, asılmış saatlere baktım. Hepsi ayrı bir vakti gösteriyordu. Merak ettim. "Bunlar satılık mı?" diye sordum. "Hayır. Hiçbiri değil. Ben saat tamircisiyim. Saat satıcısı değil. Onlardan bol var ancak bir tamirci ararsan kolay bulamazsın," dedi. Biraz kızmış gibiydi. Bir süre sustum. Fakat gönlünü almak gerekiyordu. Bilirim yaşlılar çabuk öfkelenirler, sonra da gönüllerinin alınmasını isterler. Şu kısacık sürede bu yaşlı saat tamircisini bir akrabam gibi sevmiş, ona karşı bir sorumluluk hissetmeye başlamıştım. Sanki birazdan bu dükkândan çıksam, bir daha içinde olduğum ana geri dönemeyecektim. Bir daha beni hatırlamayacaktı. İlk defa görmüş gibi hoş geldin diyecek yeniden bir bardak çay dolduracaktı. Sonra ellerine bakıp ellerim, ellerim vücudumun saati diyecekti. Onlarca saat dolu bu eski dükkânda, bir şey insanı anı yaşamaya zorluyordu. Elinde olmadan zamanla birlikte akıyordun. Dayanamadım. "Haklısınız. Peki neden hepsi farklı bir saati gösteriyor? Yoksa ülkelere göre mi ayarlandı?" dedim. Haklıydım, ilgim gönlünü almıştı. "Yok yavrum. Bu saatler çıraklıktan beri biriktirdiğim saatler. Her biri tamir edildiği saate kuruldu. Ne şanstır ki her birinin kurulduğu saat hayatımda bir dönüm noktası olmuştur. Ne zaman bir saati kurup da astıysam şu duvara gözüme büyütecimi takar hayatımı dökerim masaya. Tek tek incelerim. Saatin hangi parçası sorunluysa bilirim ki hayatımda bir yerde bir bozukluk, aksaklık vardır; üstüne düşerim. Fakat şu getirdiğin saat bir haftadan fazladır elimde. Ne yaptıysam bir türlü sorununu anlayamadım. Bir saat çalışmıyorsa mekâniginde bir sorun vardır. Bir parçasının değişmesi gerekiyordur. Fakat bu saatin ne zembereğinde bir problem var ne de dişli takımında. Her birini aldım, tek tek yeni parçalarla değiştirdim olmadı. Elli yıllık ustalık hayatımda bir ilktir desem bana inanır mısın bilmem," dedi. Ayağa kalktı iyice açılmış başını kaşıdı sonra yüzünden aşağı kaydırıp elini. Birkaç kez ovuşturdu yüzünü. Canı sıkılmıştı besbelli, ne diyeceğimi bilemedim. Ceketinin cebinden piposunu çıkardı. Bir süre tutuşturmakla uğraştı. Benim için duran zaman, onun için akıyor gibiydi. Sonra neden bilmem ellerime baktım. "Eller insan vücudunun saatidir." demişti ilk geldiğimde. Üç gün sonra gelme-

mi tembihlemişti oysa bu dördüncü gelişimdi. Dönüp de beni hâlâ orada oturur görünce irkildi. Keyfi yerine geldi. "Seni unutmuştum yahu. Kusura bakma. Dur bir çay daha koyayım," dedi. Yeni bir bardak çayla geldi. "Madem esir ettim seni, öyleyse karşılığında bir şey vermek gerekir. Bilir misin hayat her an, her dakika değişir. Şu saatlere bak her biri, ömrümün bir dönüşümünün temsilcisi. Şu içi beyaz roma rakamlı saat; o, eşimi kaybettiğimin zamanıdır. Şu altın sarısını evlendiğimizde kurmuştum. Rengarenk kadranlıyı kızım doğduğunda... Sarkaçlı olansa oğlum doğduğunda çünkü kendimi heybetli bir çınar gibi hissetmiş, dünyaya kök salmıştım," derin bir iç çekti bu öyle bir iç çekti ki birkaç nefes aldı arada. Piposundan bir nefes çektikten sonra, "Tam başının üstündeki dijital saati ise oğlum kaçıp gittiğinde kurmuştum. Her şeyin zamanı ayrı işliyor. Bir oğlu oldu diye heybetli bir çınar gibi hissedenden babanın saati de içimde bir yerlerde, yıllardır ondan haber alamayan babanın da..." bir süre sustuk yine. Ne desem yakıştırdı bu ana bilemedim yine. Ne çok bilemiyordu insan. Bilememenin zamanı da işliyordu demek ki. O gözündeki yaşı sildi. Ben boğazımı temizledim. Kendimi istemsizce ellerime bakarken buldum. Saat tamircisi de fark etti. "Eller" dedi "ellerim... Zamanın varlığının ispatıdır ellerim. Nefes almaktan yorulmuş hücrelerimin kanıtıdır zaman. Ben mi zamanım, zaman mı ben bilemem. Bu elli yıllık ustalık ömrümde pek çok saat gördüm. Durmuş zamanlara tanıklık ettim, durmak isteyen zamanlara da... zannederiz ki saatle zamanı ölçeriz oysa hayattır bizi ölçen dakikalara, saniyelere bölen. Ellerime bir bak. Sence zaman mıdır ellerimi bu hale sokan?" soru sormuyordu, bir cevap da beklediği yoktu. "İstersen" dedim tepkisinden biraz korkarak "getirdiğin saat bir süre sende kalsın. Hoş acelesi yok ya kiraladığım evde bulup çalışır mı diye merak etmiştim. Belki sorunu neresindedir genişçe bir zamanda rahatça bulursun." Beni yanlış anlamasından çekinerek konuşmuştum. Hemen ekledim "Ben zaten sohbetini, çayını sevdim diye geliyordum üç güne bir. Numaramı bırakayım tamir edince ararsın, gelir alırım." Gülümsedi üstünden bir yük kalkmış gibiydi. Bir kabulleniş halindeydi sakalını yavaş yavaş kaşıdı. "İyi olur, çok iyi olur. Her şeyin bir zamanı var," dedi. Dönüp duvarda boş kalan yere uzun uzun baktı.

Asiatische & Arabische Feinkost Produkte

MUHAMMED UMUCU

+49 163 972 8230
0221 293 633 40

www.ahsen-feinkost.de

info@ahsen-feinkost.de
ahsen.feinkost@gmx.de

Rodenkirchener Str. 152, 50997 Köln

HUDUTSUZ İMKÂNIN EŞİĞİNDE: TANPINAR'LA ZAMAN VE HAFIZA ÜZERİNE

Söyleşi: Kübra Güner

Konuşan: Feride Özge Yılmaz

İnsan, hakikatin peşindeyse daima bir “öteki”ne muhtaçtır. Tanpınar bunu, nesneler üzerinden anlatıyor; kurduğu dünyada insanlar, duygular, davranışlar, hepsi “şuur” denilen mekanizmayı oynatıyordu.

1. Tanpınar “Ne içindeyim zamanın / Ne de büsbütün dışında” derken bir eşikte durur. Sizi onun eserlerinde zaman ile eşya arasındaki bu eşikte yürümeye çağıran şey neydi?

Hayatı anlama ve anlamlandırma yolculuğumda Tanpınar’la karşılaşmış olmak ve onun durduğu yerden manzarayı seyre dalmak benim için büyük bir nasipti. Varoluş sırrının peşindeydim bu konuda çalışmaya karar verdiğimde. İnsan, hakikatin peşindeyse daima bir “öteki”ne muhtaçtır. Tanpınar bunu, nesneler üzerinden anlatıyor; kurduğu dünyada insanlar, duygular, davranışlar, hepsi “şuur” denilen mekanizmayı oynatıyordu.

Bu şuur ki, hayata ve eşyaya sahip olmakla başlıyor. Eşya ise sıradan nesneler olmanın çok ötesinde, insanın her türlü hâlini ve hayalini içinde barındıran “hudutsuz imkânın eşiği” olarak değer kazanıyor. Bunu Tanpınar’ın düşünsel dünyasında büyük etkisi olan Gaston Bachelard’ın “uçsuz bucaksızlık” teorisiyle açıklamak istiyorum. Bu bakışla ruh, bir nesnede kendine bir uçsuz bucaksızlık yuvası bulur. Zaman geçmiş-şimdi-gelecek gibi sınırlarla bölünmez; insan, yekpare geniş bir ânın parçasıdır yaşamı deneyimlerken. İşte, bunun imkânı da eşyadadır.

2. Romanlarında sıradan bir nesne, çoğu kez “hafızanın saklı odası”na dönüşür. Sizce Tanpınar’ın dünyasında eşya, hatırlamanın hangi büyüğü diliyle konuşur?

Eşya, Tanpınar’ın zamanla kurduğu diyalogun en güçlü temsilcisidir. Enstrümanlar meselâ, hâli yok eder, kahramanları hafızanın saklı odalarına götürür. Behçet Bey’in tamburu hâl denilen zaman platformunda acılarını zapt edip onda mâzisinin teessürlerini uyandırır. Kâinatın ahenginin bir parçası olarak görülen kudüm sesi, bu maddesiz âlemin bünyesinde inançtan teşekkül bir mahiyet ihtiva eder. Emin Dede’nin ney’i, şikâyetiyle, kozmik seyahatteki kahramanlara saadetin beyhude bir gâye olduğunu hatırlatır.

Diğer taraftan evlerin duvarlarını süsleyen hat levhaları ve resim tabloları, estetik birer obje olmanın ötesinde, bir medeniyet sözcüsü olarak kahramanların duygu ve düşünce dünyalarını açığa çıkarır. Mümtaz’ın Kapalıçarşı’yı türlü sıkıntılar ve düşüncelerle adım-larken gözlerinin “hüvessemiulalim” yazısına ilişmesi, oldukça büyüleyicidir. Müslüman bir medeniyetin teslimiyetçi kimliğini anımsatır okura. Eşyanın hâfızası şahsiyet, kimlik, temsil gücü, estetik algı, inanç ve değerler açısından çok mühimdir bu anlamda.

3. Tanpınar’ın metinlerinde zaman bazen bir ânın sezgisi, bazen mâzinin hatırası, bazen gerçek tarihin sayfa araları olarak karşımıza çıkıyor. Zamanın bu katmanlı yapısına dair neler söylenebilir?

Tanpınar’ın zamanı, çizgisel değil; onda zaman daima iç içe geçmiş halkalar gibidir. Bazen bir ânın sezgisinde donar, bazen de bir medeniyetin birikimini kucaklar. Geçmiş, şimdi ve gelecek onun romanlarında ayrı ayrı durmaz; birbirine dokunarak örülür. Huzur’da bir yılı aşkın zaman dilimini içeren olaylar ve detaylarla hemhâl olan okur, Tanpınar’ın aslında kurguyu yirmi dört saatlik bir çerçeveye sınırlandırdığını romanın sonunda fark eder. II. Dünya Savaşı’nın bir gün öncesidir ve Mümtaz’ın son bir yılı aslında. Dönemi için orijinal bir tekniktir bu.

4. Tanpınar, “Her şey yerli yerinde / Bir günlük hülya için bile” diyerek eşyayı zamana bağlar. Ona göre geçmişi şimdiye çağıran güçlü eşyalar hangi sahnelerde belirir?

Buna pek çok örnek verebilirim. Benim için en etkileyicisi “Amentü levhası”ydı. Mümtaz ile Nuran’ın evlenmelerine bir hafta kalmıştı. Her şey yerli yerindeydi. Nuran, sordu: “Mümtaz, sen hakikaten evlenebileceğimize inanıyor musun?” Her şey yerli yerindeydi, bir günlük hülya içinde bile. Mümtaz gözlerini duvardaki amentü levhasından ayırırken...

5. Tezinizde Tanpınar’ın zaman algısını Bergson’un süre kavramıyla açıkladığınızı görüyoruz. Sizce Tanpınar’ın zaman anlayışı, Batı düşüncesinin süre sezgisinden mi beslenir, yoksa doğunun içsel rüyasıyla mı derinleşir?

Bu ikisini birbirinden ayrı düşünmek mümkün değil. Bergson’un “süre” anlayışı, yani zamanın akışkanlığını ve içsel deneyimini anlatan kavram, Tanpınar için güçlü bir entelektüel arka plan oluşturuyor fakat Tanpınar bu süre sezgisini, doğunun rüya ve iç âlem kültürüyle yoğuruyor. Dolayısıyla ortaya Batı’dan aldığı kavramların Doğu’nun derin sezgisiyle birleştiği çok özgün bir zaman tasavvuru çıkıyor.

6. Hafıza, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda kolektiftir. Tanpınar'ın metinlerinde kişisel hatırlayış ile toplumun belleği nasıl yan yana durur?

Tanpınar'ın romanlarında bireysel hafıza daima toplumsal belleğe yaslanır. Mesela Mümtaz'ın kişisel anıları, aslında bir medeniyetin kaybına ve dönüşümüne de tanıklık eder. Yani bireyin hatırlayışı, kolektif bir geçmişin izlerini taşır. Bu yüzden onun eserlerinde kişisel hafıza ile toplumsal hafıza arasında keskin bir sınır yoktur; yan yana, hatta çoğu zaman iç içe dururlar.

7. “Eşyayı bu kadar güzel bulduğum için hayattan boşanmış olabilirim,” der Mümtaz. Bugün bizler, Tanpınar'ın eşyaya yüklediği bu anlamlardan hangi hayat derslerini çıkarabiliriz?

Tanpınar bize şunu hatırlatıyor: eşya sadece işlevsel yönüyle değil, hatırlamak, anlamlandırmak ve hayatı daha derinden hissetmek için de vardır. Taşıdığı estetik değer ve zihniyet dünyası açısından kimlik ve şahsiyet ihtiva eder. Dolayısıyla eşya tercihlerimiz anlam dünyamızı şekillendirmesi, ruhumuzu beslemesi açısından büyük bir önem taşır.

8. Günümüz insanı hız çağında yaşarken, Tanpınar'ın “yekpare geniş bir an” anlayışını nasıl karşılıyor olabilir?

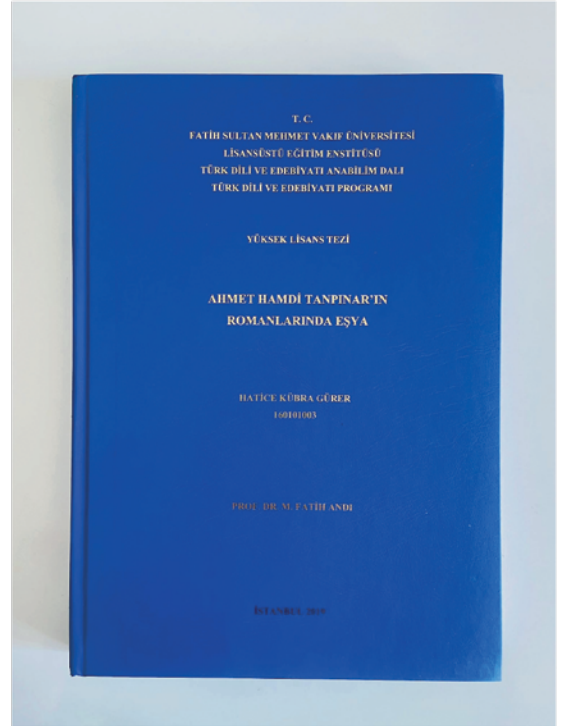
Modern insan parçalanmış zamanlar içinde yaşıyor; geçmişe sıkışıp kalmak, gündelik telaşlarda kaybolmak, gelecek kaygısıyla ânın kıymetini kavrayamamak... Oysa Tanpınar'ın “yekpare geniş bir an” anlayışı, bize anı derinlemesine yaşamının ihtiyacını hatırlatıyor. Mâziden atıye bütün ânları şimdinin gücüyle hissetmek. Bu, hızın ortasında bir tür sığınak gibi görünüyor bana.

9. Tanpınar döneminde “sükût suikastı”ndan yakınıyordu. Oysa bugün hâlâ onun zaman ve hafıza arayışlarını konuşuyoruz. Bunu nasıl açıklıyorsunuz?

Tanpınar'ın meseleleri eskimiyor. Zaman, hafıza, kimlik, medeniyet... Bunlar sadece onun dönemine ait meseleler değil; bugün de hepimizin hayatına yön veren konular. Tanpınar'ın romanlarında dile gelen arayışlar, modern insanın parçalanmış hayatında hâlâ geçerliliğini koruyor. Belki de bu yüzden, zamanın da “sükût suikastı”na uğradığını söyleyen Tanpınar, bugün farklı kuşakların belleğinde her seferinde yeniden yankı buluyor.

10. Son olarak; eğer edebi metinleri birer “hafıza mekânı” olarak düşünecek olursak, Tanpınar'ın edebiyatımızdaki konumunu hangi imgeyle anlatmayı seçerdiniz?

Ben Tanpınar'ı bir ayna ile anlatmayı seçerdim çünkü onun romanlarına baktığımızda sadece kurmaca karakterleri ya da olayları görmeyiz; aynı zamanda kendi iç dünyamızı, bireysel hafızamızı ve toplum olarak taşıdığımız kültürel mirası da görürüz. Bu ayna, geçmişin izlerini bugüne taşır; bazen kişisel bir hatırayı, bazen de kolektif bir belleği yansıtır. Tanpınar'ın edebiyatı bize hem kendimizi hem de ait olduğumuz medeniyetin zaman içindeki serüvenini gösteren bir yüzeydir ve her okuma, bu aynada başka bir yansımayı fark etmemize imkân tanır.

PUSULA Kültür ve Sanat Dergisi

İnternet sitemize giren **herkes**,
dergimizin **PDF formatına ücretsiz** olarak
ulaşabiliyor!

www.pusuladergisi.com adresinden direkt indirin,
çıkan sayılarımızı keyifle okuyun!

Markanızın Yönü Bizde!

“Pusula Dergisi” ile sesinizi doğru kitleye ulaştırın.

Çünkü **hedef kitlenizin** kalbine giden en **güvenilir** yol,
Pusula Dergisi'nden geçiyor.

QR Code okutarak
web sitemize gidebilirsiniz

Tel: +49 157 858 48 112
Tel: +49 176 473 30 914
Mail: info@pusulamedia.com

Website:
www.pusuladergisi.com

www.facebook.com/pusuladergisipm
x.com/pusuladergisipm
www.instagram.com/pusuladergisipm

Sunduğumuz *Hizmetler*

- ✓ Kartvizit Tasarımı
- ✓ Video Editi / Video Düzenleme
- ✓ Logo Tasarımı & Kurumsal Kimlik
- ✓ Dergi & Katalog Tasarımı
- ✓ Broşür ve El İlanı Tasarımı
- ✓ Kartvizit Tasarımı
- ✓ Website Tasarımı
- ✓ Facebook Meta Ads Yönetimi
- ✓ Sosyal Medya İçerik & Reklam Tasarımı
- ✓ Kurumsal Takvim ve Ajanda Tasarımı
- ✓ Promosyon Ürünleri (Tişört vb.)

PUSULA DERGİSİ

by Pusula Media

Markanız için Yeni Ufuklar **Pusula** ile Mümkün

Unsere *Leistungen*

- ✓ Visitenkarten Design
- ✓ Videobearbeitung
- ✓ Logoentwicklung & Branding
- ✓ Magazine & Kataloge Design
- ✓ Flyer & Broschüren
- ✓ Intelligent Chatbot Development
- ✓ Webdesign & Entwicklung
- ✓ Facebook Meta Ads Management
- ✓ Social-Media Design & Ads
- ✓ Kalender & Planer Design
- ✓ Merchandise Design(z. B. T-Shirts)

Rufen Sie uns an oder schreiben
Sie uns auf WhatsApp
+49 157 858 481 12

Entdecken Sie mehr online
www.pusuladergisi.com

Folgen Sie uns
[@pusuladergisi](https://www.instagram.com/pusuladergisi)

Schreiben Sie uns
pusuladergisi.com@gmail.com

HEDDA GABLER ZAMANIN VE TEKİNSİZLİĞİN İÇİNDE NASIL KAYBOLDU?

Damla Yiğit

Henrik Ibsen, kendi döneminde eleştirel rasyonalizm anlayışının tiyatrodaki öncüsü olan gerçekçi yazarlarından birisidir. 1828 yılında Norveç'te doğan yazar, ailenin beş çocuğunun en büyüğüdür. Babasının iflas etmesinin ardından okulu bırakıp çalışmaya başlar. Tıp öğrenimi görmek isterken yazar çevresinden birçok kişi ile tanışır ve ilk oyunu olan Katalina'yı yazar. Fazla ilgi görmeyen bu eserin ardından Norveç tiyatrosunda sahne ozanı olarak işe başlayıp, oyun yazmaya ağırlık verir. Tiyatroda maddi zorlukların yaşandığı dönemde "Tatlı İsteyenler" adlı oyunu oldukça ilgi görür. İlk büyük oyunu olan "Brand" ve "Peter Gynt" oyununu yazan Ibsen, artık adından söz ettirmeye başlamıştır. Hedda Gabler'i yazdığında ise oldukça eleştiri alır. Modern topluma ve insanlığa birçok eleştiri getirdiği için tepki görür. Kadınların toplumdaki yerini önemseyen ve bunu oyunlarında kullanan ilk yazardır. Kadınların sosyal ve toplumsal birçok alanda yer bulması için çalışmalar yapmıştır.

Hedda Gabler, Ibsen 'in yazdığı idealist karakterlerin aksine idealist olmayan bir karakterdir. Güzelliğinin yanı sıra zorba bir tarafı da vardır. Korkaklığını yenmek için başkalarından öç almayı, küstahlık etmeyi ve aşağılamayı kötü saymaz. Hedda, asker bir babanın kızıdır. Evliliği toplumun olması gereken bir davranışı olarak gördüğü için evlenir. Onun zihninde aşk için yapılacak bir evlilik yoktur. Tesman ile uzun bir balayından dönen Hedda artık yeni hayatına alışmak zorundadır. Tesman yaptığı çalışmalar ile terfi almak üzere olsa da Lövborg onun rakibidir. Geçmişte Hedda ile bir yakınlaşması olan Lovborg ders verdiği okulda çocuklara dadılık yapan Thea ile tanışır ve evlenir. İçkiye düşkünlüğünü ve çapkınlığını bir kenara bırakan Lövborg, bir kitap yazar ve bu kitap oldukça beğenilir. İkinci kitabın nüshası hazır haldeyken ortadan kaybolur. Thea onun yeniden içkiye başlayacağını düşünerek oyalanması için eski arkadaşı olan Tesman'dan yardım ister. Onlar da evlerine davet ederler. Lövborg ve Hedda karşılaşınca geçmiş geri gelir. Bir zamanlar hor gördüğü kız onun eşi olmuştur ve yazdığı kitap ile kocasının yerine geçebilecektir. Yazının bir nüshasını yakan Hedda, babasının tabancasını verdiği Lövborg'un intihar ettiğini öğrenir. Thea, Tesman ile kocasının yanan sayfalarını yeniden oluşturmaya başlar. Hedda kendini kenara itilmiş her şeyi kaybetmiş gibi hisseder ve babasının tabancası ile intihar eder. Hedda Gabler, hiçbir ideale sahip değildir. İdealsiz hayatı onu bir evliliğe sürüklemiş ve ilk tekinsizliğini orada yaşamıştır. "Acaba buraya ait miyim?" diye düşünmektedir. Kendi geçmişi, babasının asker kökeni, silahları ile yaptığı ileri geri atışlar ruhundaki dengesizliğin göstergesidir. Küstah tarafı herkesi aşağılarken, içindeki yalnız insanı su yüzüne çıkarır. Thea'nın saçlarını yakmakla tehdit ettiği günler bir gün gelip kapısını çalmıştır. Lövborg babasının silahıyla intihar etmiş ve silahı verdiği için suçlu hale gelmiştir. Hayatın korkularını hiçbir adım atmadan geçiren Hedda'nın artık dayanağı kalmamıştır. Silahları sevmesi, sürekli çevreye ateş etmesi içindeki korkulardan bir kurtuluş gibidir. Bugün aynada kendini gördüğü Hedda, geçmişte yaptıklarından dolayı bu haldedir. Akan nehirdeki suyun değişimi gibi o da yaşadıklarından bu hali almıştır. Thea şimdi buradadır ve karşısına dikilmiştir. Artık iki yetişkin kadın olarak karşı karşıyadırlar. Bergson'un zaman felsefesinde geçen zamanın ve anıların bir anda geri gelişle birlikte böyle bir tekinsizlik anında gerçekleşmiştir. Hedda yabancı olduğu bir dünyaya eğlenceli bir balayı dönüşü düşmüş ve tekinsizce ettiği tehditin içinde kendini bulmuştur. Geçmişte Lövborg ile olan ilişkisi bugün ikisini de yok etmiştir. Belleğin geçmişten şimdiye köprü olduğu bir anda bastırılan geçmişin karşısına çıktığında savunmasız kalan Hedda, intihar ile özgürlüğüne kavuşmuştur.

Henrik Ibsen, kendi döneminde eleştirel rasyonalizm anlayışının tiyatrodaki öncüsü olan gerçekçi yazarlarından birisidir. 1828 yılında Norveç'te doğan yazar, ailenin beş çocuğunun en büyüğüdür. Babasının iflas etmesinin ardından okulu bırakıp çalışmaya başlar. Tıp öğrenimi görmek isterken yazar çevresinden birçok kişi ile tanışır ve ilk oyunu olan Katalina'yı yazar. Fazla ilgi görmeyen bu eserin ardından Norveç tiyatrosunda sahne ozanı olarak işe başlayıp, oyun yazmaya ağırlık verir. Tiyatroda maddi zorlukların yaşandığı dönemde "Tatlı İsteyenler" adlı oyunu oldukça ilgi görür. İlk büyük oyunu olan "Brand" ve "Peter Gynt" oyununu yazan Ibsen, artık adından söz ettirmeye başlamıştır. Hedda Gabler'i yazdığı anda ise oldukça eleştiri alır. Modern topluma ve insanlığa birçok eleştiri getirdiği için tepki görür. Kadınların toplumdaki yerini önemseyen ve bunu oyunlarında kullanan ilk yazardır. Kadınların sosyal ve toplumsal birçok alanda yer bulması için çalışmalar yapmıştır.

Hedda Gabler, Ibsen'in yazdığı idealist karakterlerin aksine idealist olmayan bir karakterdir. Güzelliğinin yanı sıra zorba bir tarafı da vardır. Korkaklığını yenmek için başkalarından öç almayı, küstahlık etmeyi ve aşağılamayı kötü saymaz. Hedda, asker bir babanın kızıdır. Evliliği toplumun olması gereken bir davranışı olarak gördüğü için evlenir. Onun zihninde aşk için yapılacak bir evlilik yoktur. Tesman ile uzun bir balayından dönen Hedda artık yeni hayatına alışmak zorundadır. Tesman yaptığı çalışmalar ile terfi almak üzere olsa da Lövborg onun rakibidir. Geçmişte Hedda ile bir yakınlaşması olan Lovborg ders verdiği okulda çocuklara dadılık yapan Thea ile tanışır ve evlenir. İçkiye düşkünlüğünü ve çapkınlığını bir kenara bırakan Lövborg, bir kitap yazar ve bu kitap oldukça beğenilir. İkinci kitabın nüshası hazır haldeyken ortadan kaybolur. Thea onun yeniden içkiye başlayacağını düşünerek oyalanması için eski arkadaşı olan Tesman'dan yardım ister. Onlar da evlerine davet ederler. Lövborg ve Hedda karşılaşınca geçmiş geri gelir. Bir zamanlar hor gördüğü kız onun eşi olmuştur ve yazdığı kitap ile kocasının yerine geçebilecektir. Yazının bir nüshasını yakan Hedda, babasının tabancasını verdiği Lövborg'un intihar ettiğini öğrenir. Thea, Tesman ile kocasının yanın sayfalarını yeniden oluşturmaya başlar. Hedda kendini kenara itilmiş her şeyi kaybetmiş gibi hisseder ve babasının tabancası ile intihar eder. Hedda Gabler, hiçbir ideale sahip değildir. İdealsiz hayatı onu bir evliliğe sürüklemiş ve ilk tekinsizliğini orada yaşamıştır. "Acaba buraya ait miyim?" diye düşünmektedir. Kendi geçmişi, babasının asker kökeni, silahları ile yaptığı ileri geri atışlar ruhundaki dengesizliğin göstergesidir. Küstah tarafı herkesi aşağılarken, içindeki yalnız insanı su yüzüne çıkarır. Thea'nın saçlarını yakmakla tehdit ettiği günler bir gün gelip kapısını çalmıştır. Lövborg babasının silahıyla intihar etmiş ve silahı verdiği için suçlu hale gelmiştir. Hayatın korkularını hiçbir adım atmadan geçiren Hedda'nın artık dayanağı kalmamıştır. Silahları sevmesi, sürekli çevreye ateş etmesi içindeki korkulardan bir kurtuluş gibidir. Bugün aynada kendini gördüğü Hedda, geçmişte yaptıklarından dolayı bu haldedir. Akan nehirdeki suyun değişimi gibi o da yaşadıklarından bu hali almıştır. Thea şimdi buradadır ve karşısına dikilmiştir. Artık iki yetişkin kadın olarak karşı karşıyadırlar. Bergson'un zaman felsefesinde geçen zamanın ve anıların bir anda geri gelişle birlikte böyle bir tekinsizlik anında gerçekleşmiştir. Hedda yabancı olduğu bir dünyaya eğlenceli bir balayı dönüşü düşmüş ve tekinsizce ettiği tehditin içinde kendini bulmuştur. Geçmişte Lövborg ile olan ilişkisi bugün ikisini de yok etmiştir. Belleğin geçmişten şimdiye köprü olduğu bir anda bastırılan geçmişin karşısına çıktığında savunmasız kalan Hedda, intihar ile özgürlüğüne kavuşmuştur.

BİR ŞEHİRİ ARAMAK

Nuh Muaz

Bazı şehirler yalnızca gidilecek yerler değildir; bazıları, durulacak, susulacak, hatırlanacak yerlerdir. Bir haritanın kenarında, bir hatıranın ortasında ya da bir kelimenin kıyısında yaşarlar. Ve bazen, tam da içimizde saklı bir taş gibi yer ederler. Onlara varmak için yollar yetmez; yürümek, duymak, susmak ve hatırlamak gerekir.

Bir şehir, yere değil tarihin omzuna basarak yüründüğünde başlar. Taşları yalnızca kaldırım değildir; bir secdenin sabıridir, bir duanın izi, bir medeniyetin kalbidir. Her taş, üzerine eğilen bir niyetin, altından geçen binlerce adımın hatırasını taşır. Gözle görünmeyeni gönülle gören için taşın da bir ruhu vardır. **Çünkü taş, sadece yerle bir olan değil; yerle bir olarak anlam bulan bir varlıktır.**

Ama şehir dediğin sadece taş değil, aynı zamanda bir sestir. Bir sabah ezanı, bir kapı gıcirtısı, bir çocuk kahkahası... Duyduğumuz sesler sadece kulağımıza değil, içimize de dokunur. Çünkü ses, mekânın hafızasıdır. Zamanla susar ama kaybolmaz; yankı olur, içimize siner. Gönül duymadıkça şehir konuşmaz.

Ve her şehir, bir gölge taşır ardında. Bu gölge, güneşin değil zamanın izidir. Bazen bir çınarın altında geçmişin fısıldar, bazen bir avluda çocukluğumuzu hatırlatır. Gölge, varlığın bir başka yüzüdür. Onunla yürüyen şehirler, kendi zamanlarını inşa eder. Gölgesiz şehirlerde düşüncesiz, hafızasız, telaşlı olur.

Şehir, yürürken anlaşılır. Arabayla geçip gidilen değil, adım adım içine girilen bir varlıktır. Her adım bir cümledir; sokaklar, zamanın satır aralıdır. Bir adım, geçmişe dokunur; bir diğeri geleceğe iz bırakır. Yavaş yürüyenler, duvarın çatlağındaki zamanı selamlar. **Ve bir şehri sevmek, onunla yürümekle başlar.**

Ama isim... Ah, ismin hatırası başka. Bir şehir, ismiyle can bulur. Bazı şehirler vardır ki, onların adını duyduğunuzda içinizde bir kıpırtı olur. Gitmemişseniz bile özlemişsinizdir. Çünkü isim, şehrin ilk adımıdır; bir çocuğun "Bursa" yazarken kalemine sinen tarih, bir annenin "Erzurum" derken yüzüne yerleşen sabır gibidir. **İsmi unutulmuş şehir, hafızasını yitirmiş insana benzer.**

Ve bazı şehirler vardır, haritada yalnızca bir nokta, ama içimizde koca bir dünyadır. Gidilmemiştir ama içimizde yaşar. Kapısı açık gibidir ama eşiği hatırayla doludur. Bir şehir uzaklaştıkça büyür; ulaşılmadıkça kıymet kazanır. Bazen bir şehir, bir dua kadar yakındır ama bir suskunluk kadar uzaktır.

İnsan bazen bir taşın önünde durur, bir sesin kıyısında bekler, bir gölgenin peşinden yürür, bir ismi mırıldanır... Ve fark eder ki, şehir dediği şey dışarıda değil, içeridedir. **Çünkü her şehir, insanın kendi hatırasına açılan bir kapıdır.**

Belki de bir şehri aramak, aslında kendini aramaktır. Ve şehirler, bu arayışın sessiz ama dirayetli tanıklarındır. Her taşta bir sabır, her adımda bir yöneliş, her seste bir yankı, her gölgede bir iz, her isimde bir hatıra ve her uzaklıkta bir özlem vardır.

Ve bir gün bir taşın önünde durursanız, bir sesin kıyısında bekler, bir adımda geçmişin bulur, bir gölgede kendinize rastlarsanız...

Susun.

Çünkü o şehir size bir şey anlatmak üzeredir.

ÇOCUKLUĞUMUN ZAMANI: HATIRALARDA SAKLI EVLER

Niyazi Gevrek

Zamanın nasıl geçtiğini anlamazdık ama her taşın, her çatlağın, her duvarın hafızası olduğunu erken yaşta öğrenmiştik. O evler, sadece barınmak için değildi; onlar bizim kimliğimizi yoğuran sessiz tanıklardı. Tahta pencerelerinden umut sızardı, soba borularından direnişin dumanı yükselirdi.

Çocukluğumun zamanı, taş yokuşlardan, sisli sabahlardan ve omzuma erken yüklenen sorumluluklardan ibaretti. Bir evin içindeydik ama asıl büyüdüğümüz yer, duvarların ötesindeki mücadeleydi. O evlerde sadece hatıralar değil, idealler de büyüdü. Evimiz küçük, mütevazıydı. Ama içindeki sesler, dışarıdaki fırtınadan daha gürdü. Anamın duası, babamın bakışı ve kitaplarım... Hepsisi bana bir yön gösterirdi. Bahçede oynadığımız çocuk oyunları bile ideolojik bir renk taşırdı bazen. Biz çocuk değildik artık, büyümek zorunda kalan yorgun yüreklerdik.

Evimizin önünde koca bir armut ağacı vardı. Dalları hem gölge hem umut olurdu bize. Ağaca kurulu tahtadan bir salıncak vardı, ipleri kalın halatla bağlanmış, yılların sabrını taşırdı. Salıncığa her binişimde rüzgâr, çocukluğumun ellerini saçlarıma sürerdi sanki. O salıncakta yalnızca göğe değil, hayallere de sallanırdık.

Zaman dediğimiz şey, bize göre hep ağır aksak ilerlerdi. Belki de çok şey yaşadığımızdan... Bir sabah kahvaltısında bile devlet konuşulur, akşam soba başında milletin geleceği tartışılırdı. O evde büyürken sadece ses değil, bilinç de birikir insanda.

İş yaparken mutfaktan veya avludan yükselen bir ses olurdu çoğu zaman. Radyodan gelen İnce Mehmed'in o derin, o suskun çığlığı... Dinlerken ellerimiz durur, gözümüz daldı. Roman dinlemek bile bizde bir eğitimdi, bir farkındalık, bir taraf tutuştu.

O yıllarda evler güvenli limanlardı. Ama dışarıyı çalkantılıydı. Kalın duvarlar, ince sızılara çare olamazdı. Radyo başında susarak dinlediğimiz haberler, bazen gözümüze, bazen yüreğimize ağrı yapardı. Ama ne olursa olsun, o evde umut eksik olmazdı.

Sonra o evleri, o sokakları, o kokuları terk ettik. Şehirlere taşındık, yurtlara girdik. Ama ne zaman bir pencere buğulansa, içimde o eski ev belirirdi. Sobanın tütüsü, merdivenin gıcirtısı, pencereden bakan sessiz halim... Unutulmuyordu.

Gittiğimiz her şehirde, her okulda, her kasabada o evin izini aradım. Her yerin kendine özgü dokusu vardı. Kimisinde bir çömlek ustasının sabrı, kimisinde dağlara sinmiş bir türkü saklıydı. Yöresel ağızlar, el işi örtüler, içten gülümsemeler... Anadolu'nun kültürü; farklı ama kardeş, sade ama derindi. Gittiğimiz yerlerde insanın içini ısıtan o tanıdık sıcaklık hiç kaybolmazdı.

Bugün ardıma dönüp baktığımda, o evlerin içinden sadece çocukluğumu değil, kimliğimi de alıp getirdiğimi görüyorum. Hangi sınıfta oturursam oturayım, hangi ülkede, hangi şehirde yaşarsam yaşayayım, o ilk ev hâlâ içimde taşıdığım bir bayrak gibi dalgalanıyor. Ev dediğin şey dört duvar değildir sadece. O duvarlara asılan ilk fotoğraf, sobanın üzerinde unutulmuş bir çaydanlık ya da çatlamış bir seramik tabak... Her biri geçmişe açılan birer kapıdır. Ve her biri, hafızayı canlı tutan küçük tanıklardır.

Şimdilerde zaman daha hızlı, evler daha gösterişli. Ama o sıcaklık, o samimiyet, o yürek titreten sessizlik yok artık. Beton çoğaldı, hikâye azaldı. Evler büyüdü ama içindekiler küçüldü.

Biliyorum, artık çocuk değilim. Ama hâlâ içimde bir çocuk var, o taş evin kapısını aralayıp "Geldin mi?" diyen. Ben ise, her gelişimde biraz daha sessizleşiyor, biraz daha içime dönüyorum. Çünkü gerçek zaman, o evlerde duruyor. Her hatıra gibi, o ev de beni ben yapan ne varsa içinde saklıyor.

ZAMANIN KATMANLARINDA ZAMAN ALGISI

Çağrı Çankaya

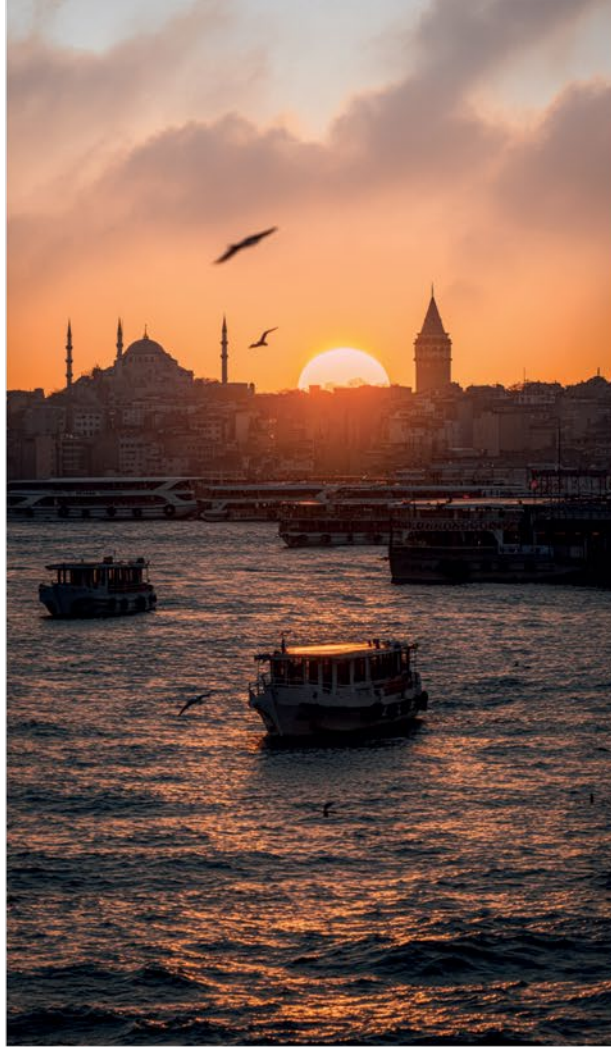
Bir sergi, bir mekân seni bam-başka diyarlara götürebilir. “Kültür Yolu Festivali Çanakkale” kapsamında düzenlenen “Zamanın Katmanları” sergisiyle birlikte yeni bir sanatçı tanıdım: Kenan Işık!

İstanbul’un eserlerine gravür sanatıyla bakmış ve onları ince ince işlemiş bir sanatçı. İstanbul’da yaşayan birisi olarak, Çanakkale’nin tarihi bir mekânında bu sergiyi gezerken bir anda geçmiş ve gelecek arasında kendimi zaman yolcusu gibi hissettim. Kent Müzesi’nde, Çanakkale’nin tarihini anlatan fotoğraflar ve objelerin arasında İstanbul’un tarihi duruyordu. Sanatçının gravürünü yaptığı tarihi yerlerin tekrar hafızamda canlandırırken ben de bıraktığı hislere de yoğunlaştım.

İstanbul öyle bir şehirdir ki sadece trafik, iş kaygısı ve zamanın içinde kaos ve rutine kendini kaptıranlara bir şey ifade etmez. Kalabalık ve günlerin yoğunluğu içinde bunalmış ve sakinlik arayan ruhların çılgınlığını görürsün. Zaten onlar da bir an önce bu şehirden kaçmak isterler, memleket hasreti ağır basar, anılar ve yaşanmışlıklara sığınmayı düşünürler... Bir de İstanbul’u dinlemeye ve onu yaşamaya kendini adanmış ruhlar vardır. Onlara o zaman işte İstanbul, hikâyesini anlatmaya başlar, fısıldar her sokağın patikaları, semtlerin kişilikleri ve tarihin izleri sanata dönüşür. Sanatçı ince ince bir gravür gibi işler o izleri, hatırlamak isteyen insanlara yansıtır kendine has ve özgür diliyle, biraz olsun o ışık varsa içinde o kişilerin, hisler içeride dans eder coşar; başka gözle ve algıyla bakar o sanata... Zaman sadece bir saatin tik takları değildir o anda ve mekânda artık bir insanda nefes bulmuş bir algıdır.

İstanbul’un tarih boyunca yaşayan mimarisinin içindeyken, onun kokusu bile seni kendine çeker. Bir kilisede, ayinde, tütsü ve mum kokuları hafızalara kaydedilirken; bir kasrı dolaşırken tarihin yaşanmışlık kokusunu hissedersin. Oradaki eşyalarla bütünleşmiş, hâlâ birileri o odalardan biraz önce geçmiş duygusuyla dolaşırsın. Bu mimariler sadece bir taşın varoluşunu simgelemezler. Zamana meydan okumanın izlerini de taşırlar. Mimariyi yapan da yaptıran da o mekânlarla birlikte anılacağını bilir. O yüzden bazı yapılar gösterişle insanı büyüler... Tıpkı serginin gravürlerinde olduğu gibi kendi mimarisi dışında resimde, fotoğrafta ve insanın zihninde bir anlam bulur.

Bazen sanatçının gözünden izlemenin keyfine varır bazen de kendi gözlerimizle görmenin ayrıcalığını yaşarız. Beşiktaş’a gitmeniz gerekiyorsa, Kabataş’ta tramvaydan inerken zamanın kıymetli dakikaları sana aitse yürümeyi de seviyorsan mutlaka Dolmabahçe Saat Kulesi’yle karşılaşırısın. O kendi zamanını

yaşayan hâlleri, seni büyüleyebilir ve vaktin durduğunu sadece onun ihtişamının kalp atışını duyarsın. Sirkeci Garı, nice ayrılıklara ve nice kavuşmalara şahitlik etmiştir. Dili olsa da konuşsa o duvarlar ama yine sessizce içeride oturma yerlerinde biraz soluklanmak istersen, onun bakış açısından insanlara şahitlik edebilirsin. Galata Kulesi, ne tarihi olaylar yaşamıştır kim bilir... O da Beyoğlu’nun renkli diyarında insanlığın sohbetlerine, koşuşturmasına ve renkliliğine tanıklık ediyor şu modern tarihin dokusunda merak edersen o da anlatmaya hazır ve nazır bekliyordur eminim. Biraz merakını körükleyecek araştırmaya bakar biraz da hayal gücüne sonra da onun üstüne çıkarak İstanbul’u seyre dalebilirsin. Bir çay eşliğinde, çevresindeki kafelerde onunla da sohbet etmek istersen o yerleri anlatan bir romanın sayfalarına dalman yeterli olur.

Geçmiş ve gelecek bir arada şu anın içinde tanıklığını ediyor. Fark ediyor musun? Bu kelimelerin içinde bu cümlelerin etkisinde, sen de bu anı yaşıyorsun. Aynen bir sanatçının bize hissettirdiği duygu gibi şimdi neredesin, hangi mekânın tanıklığını yapıyorsun bilmiyorum ama yapmanın ve yapıtların bize anlattıklarını duymak için o anın içinde kaybolmanın zevkini yaşıyoruz. Bir ev, bir

okul, bir iş yeri bile bir canlılığın varlığıyla hayat buluyor. Düşünsene terkedilmiş yapılar ne kadar çaresiz ve hüznü dolu birinin onu yeniden yaşama döndürmesini bekleyen umutlarla, ayakta durmaya çalışıyor. Restore edilmiş yapıtlar, o yeniden doğuşun içinde de ne kadar görkemli ve canlılık dolu oluyor.

Tarih, mekân, yaşanmışlık varoluşumuz için ne kadar gerekli... Bizi biz yapan değerler kültürel miraslarımız böyle anlam buluyor. O yüzden insanlık için hafızanın birikimi, yeni bakış açılarıyla, bir mimarinin alt yapısında gizli olabiliyor. Yaşadığımız evlerin hisleri bile öyle değil mi? Huzur verici, iç açıcı olmasının nedeni bizim duygularımız ve hafızamızdaki anlamında saklı. Onun atmosferiyle bütünleşiyoruz. Seviyor ve hep oraya gitmek istiyoruz ya da bir daha o yerde bulunmak istemiyoruz. Duygular, anılar ve hayatın getirdikleriyle, varlığımızı bütünleyen yapılarda nefes alıyoruz.

ZAMAN YOLCUSUNUN GÖZÜNDEN: ZAMANIN AKIŞI, İNSAN ZİHNİNİN KAVRAYIŞI

Nimet Yılanoğlu

Zaman kavramına, bir pencere açalım; önsözü Wells'in *Ölüm Yolculuğu* olan *Zaman Makinesi* eseri. Bir ölüm fermanıyla başlamış olması, yaşam için başlı başına bir öğreti olma niteliği hakkında bir fikir veriyor. Zamanın en dokunulur taraflarından biri olan ölüm; geçmiş ve gelecek kavramlarına epik bir ezgi verir.

"Ölüm fermanını alalı on yıl oldu. Bütün bu yıllar boyunca ölüme mahkûm bir adamdım, şimdi de öyleyim ve umudum o ki, uzun yıllar daha öyle olacağım. Böylesi bir zaman uzayında ortak düşmanımızı anlattığımız- ya da atlatmaktan ziyade ıskaladığımızın- farkına henüz dün vardım."

Ve dikkatler ustaca ifadedeki zaman uzayına çevrilir. Zaman uzayı ifadesi Newton'ın zamanı cetvelmişçesine ele alan fikirlerine bir aynadır. Nesnel bir akıştan ve ölçülebilirlikten bahsedilir.

"Gerçekte dört boyut vardır, üçüne uzayın üç düzlemi adını veriyoruz, bir dördüncüsüyse zamandır."

Burada matematiksel olarak; uzunluk, genişlik ve derinlik olmak üzere üç düzlemde bahsedilir. İki birbirine diktir ve bunlar dördüncüyü yani zamanı oluşturur.

Ana karakterimiz Zaman Yolcusu: "Hepimiz zamanda ilerliyoruz; makinenin yaptığı, bu hareketi hızlandırmak," diyerek bu koordinatları ve Newton felsefesini kullanmıştır. Sadece zaman makinesini kullanmayacak kadar derin ana karakterimiz, yolculuğu sırasında matematiksel verilerin yanında bilişsel olarak da akışın içindedir. Aslında Zaman Yolcusu'nun bilinci, hafızası ve uygarlığa dair endişeleri zihinsel temellidir; bu yüzden niteliksel ve içsel bir boyut taşır. Bilincin ve hafızanın kesintisiz akış olarak tanımı, Bergson'un zaman anlayışıyla buluşur. Yolcunun makineden inip geçmişi, geleceği ve uygarlığı zihinsel olarak yorumlayışı da zaman deneyiminin bir parçasıdır. Bergson, zamanı 'süre' (durée) kavramıyla tanımlar. Bu süre, nicel ölçülebilir mekanik zamandan farklı olarak bilinçte yaşanan, niteliksel bir akıştır. Wells'in ana karakteri, bu düşünceden hareketle, "Zaman bilinçte yaşanan süredir" savını somutlaştırır.

Yolculuğun üç düzlemine terminolojik olarak yaklaşırsak, geçmiş, şimdi ve gelecek vardır. Geçmiş hafıza, şimdiyi dikkat ve geleceği beklenti olarak yorumlayan yolcu, Augustinus'un zaman üçlemesi içindedir. Bu üçleme, yolculuğu hafıza katmanları arasındaki gezintiye evirir. Bu üçleme, üç zamandansa zamanı oluşturan üç katmandır. Augustinus'un bu üçlemesi bireysel olmanın yanı sıra uygarlığın deneyimi içinde incelenebilir. Zaman Yolcusu, yolculuk sırasında Eloi ve Morlock'lar ile karşılaşır. Burada bireysel hafızadan, toplumun geçmişi hatırlamak biçimine yani kolektif hafızaya rastlarız. Wells romanında kolektif hafıza üzerine Eloi ve Morlock'ları birbirine zıt iki uygarlık olarak işler.

Eloi'ler uygarlığın "konfor uğruna unutmayı seçmiş" çocuksu, entelektüel ve kültürel birikimden uzak, oyun oynayarak zamanını geçiren kısmıyken, Morlock'lar kolektif hafızanın gömülmüş, bastırılmış karanlık yönüdür; sanayi devriminin işçi torunları gibi çalışkan ve unutkan masumiyetin bedeli kadar vahşileşmiştir. Eloi'leri avlayarak onlara bedel ödetiyorlardır. Burada iki topluluk için verilen keskin örnekler ve özellikler kolektif hafızanın önemini anlatır. Toplumun kimliği olan kolektif hafıza, bize bir mesaj verir; geçmişini unutan toplum, sağlıklı bir gelecek kuramaz.

Bu toplumlar için ilerleme geçmişe dönerek olacaktır. Geçmişten uzaklaştıkça, gelecekte uzaklaşan bu hafıza ve entelektüel hatta kültürel birikim toplumu yok oluşa, vahşete sürükler. Zaman Yolcusu, bu toplumu kurtaracak bir şey arar. Bu alegorik anlamda Benjamin'in tarih meleğidir. Ardında yıkıntıları görerek geleceğe sürüklenen melek, Zaman Yolcusu için uygarlığın enkazıdır. Benjamin, Tarih Kavramı Üzerine ilerleme fikrini eleştirir. Tarihi sürekli ileriye giden bir çizgi olarak görmeyi, ardında yıkıntılar bırakan fırtınaya benzetir. Meşhur Angelus Novus (Tarih Meleği) alegorisi kendisini geleceğe sürükleyen bir fırtınaya rağmen geçmişteki yıkıntıları görmek olarak algılsa da bir fırtınayla sürüklenmenin oluşturduğu yıkıntılardır. Zaman Yolcusu Eloi ve Morlock'ların ardında bıraktığı yıkıntıları görmenin gelecek için ilerlemenin en büyük adımı olduğu fikrine ulaşır. Benjamin'in meleği, onun omzundadır sanki.

Zaman matematiksel ve bilişsel boyutların içinde, üç denklemlilik bir köprüdür; geçmiş, şimdi, gelecek. Bunların birbirine sırtını dönmesi demek; ilerlemek, anda kalmak, geçmişe takılmak gibi kalıplarla tanımlansa da felakettir. Bir zaman yolculuğu yapmış olmak, zamanı en iyi anlama yöntemi olabilir. Zaman Yolcusu, geçmişte, gelecekte ve şu anda zamana bireysel bakışının yanı sıra toplumsal olarak da anlam kazandırmıştır. Kitapta işlenen uygarlıklar; kolektif hafızanın geçmiş ve geleceğin köprüsü olduğunu anlatmıştır. Zaman ve hafıza buluşmuş, bir hikâyeye anlam katmış ve ardındaki tüm yıkıntıları toplamıştır. Kendimize, yaşadığımız topluma bakarken esas alacağımız iki değer kazanarak bitirdiğimiz bu yazıda zaman ve hafızanın; her gün sizi zaman makinesine bindirircesine yolculuk yaptırdığını unutmayın. Çünkü hafıza zamanı hareket ettirir. İlerleme mitini reddeden hikayemiz, geçmiş unutmanın fırtınasından bizi koruyacak şeyi bize fısıldar; kolektif hafıza. Kültürünü ve entelektüel hafızasını yitirmemiş toplumlar, ölüm fermanını kitaplara önsöz olarak yazabilirler.

ZAMANIN YILMAZ TANIĞI: BEYŞEHİR EŞREFOĞLU CAMİ

Merve Çidem

Onca medeniyete ev sahipliği yapmış, her birinden kalan eserlerle, canlı bir müzeye benzeyen ama en çok da bozkırın ortasından bir vaha gibi göz kırpan gölü ile bilinen Beyşehir'deyiz.

Onu "Konya'nın denizi" olarak tanımlayanlar pek de haksız sayılmazlar. Uçsuz bucaksız maviliğiyle, sineye bir tatlı huzur veren Beyşehir Gölü kıyısında, kısa bir yürüyüş ya da bir tekne turu sizlere unutulmaz bir deneyim yaşatır. Bu yöreye özgü etli ekmeği tadıp sokak aralarında ahşap işçiliği yapan ustaların sanatını seyretmek bir başkadır. Hele bir de Konya düğünlerinden birine rast gelirsiniz değmeyin keyfinize. Cebinizden tahta kaşığı çıkarıp o bamyı çorbası senin, bu düğün pilavı benim derken lezzet cümbüşünün cazibesinde kaybolursunuz. **Kendinizi kaybolduğunuz yerden çıkarıp bu coğrafyayı biraz daha yakından tanımak isterseniz tam da bu noktada yönünüzü benzersiz bir hazineye, Eşrefoğlu Cami'ne çevirmelisiniz.**

Beyşehir'in sinesinde saklı bu eşsiz cevher Beyşehir gölüne sadece 250 metre uzaklıkta ve tarihin yılmaz tanığı olarak 700 yıldan fazladır burada arzı endam ediyor. Anadolu Selçuklu Devleti'nin son demlerinde ortaya çıkan Eşrefoğulları Beyliği döneminden kalma bu cami adını bölgeyi imar eden Eşrefoğlu Süleyman Bey'den alıyor.

Bu camiyi benzerlerinden farklı kılan birkaç özel yönü var. Sırasıyla hepsini ele alıp ilgimizi neden bu camiye vermeliyiz anlatmak istiyorum.

Burası düz damlı ve ahşap direkli bir cami, bu bakımdan Selçuklu geleneğini devam ettiriyor ancak onu diğerlerinden ayıran en önemli özelliği "Dünyadaki ahşap direkli camilerin en büyüğü" olması.

Direklerin her biri Toroslardan kesilerek getirilmiş. Bu kerestelerin camiyi taşıyan sütunlar olarak yüzlerce yıl ayakta kalabilmesi için, altı ay boyunca Beyşehir Gölü sularında bekletildiği ve sonrasında fırınlanıp kurutulduktan sonra işlenip kök boylarıyla süslenerek camiye hayat verdiği anlatılıyor. Burada karşımıza önemli bir detay çıkıyor, fırınlanmış olan bu kerestelerin kırılıp çatlamaması için belli bir oranda neme ihtiyacı varmış. Cami yapılırken ise bu ihtiyaç düşünülerek camiye oldukça özgün bir bölüm ekleniyor: Karlık.

Kesme taştan yapılan taç kapıdan girdiğimizde bizi karşılayan "karlık", yaklaşık yedi metre derinliğinde bir çukur ve çukurun üzeri de bundan yaklaşık yüz yıl öncesine kadar açılmış. Kışın düz damda biriken karlar, caminin üstündeki açıklıktan bu karlık bölümüne kürünür ve tüm kar bu kuyuda biriktirilirmiş. Bu sayede cami sütunları için gerekli nem sağlanarak bunca yıl ayakta kalması sağlanmış. Karlık sadece ortama nem vermiyor aynı zamanda içinde biriken kar, zaman zaman çeşitli amaçlarla kullanılabilirmiş. Hatta yazın yavaş yavaş eriyen kar suları sayesinde camiye serin hava sağlanırmış. İşte dünyada eşine benzerine rastlanmayan bu mimari deha Eşrefoğlu Cami'nin bambaşka bir yerde konumlanmasını sağlıyor.

Camide ilerlemeye devam edip karlık kuyusunu geçtiğimizde, içeride hayran olacağımız daha pek çok detay olduğunu fark ediyoruz. Öncelikle künde kari denilen bir teknikle yapılan minber, yörede yaygın olan ahşap işleme sanatının en güzel örneklerinden biri. "Çivisiz" de denen bu teknikte, geometrik biçimlerde kesilen küçük ahşap parçaları çivilenmeden veya yapıştırılmadan sadece birbirlerine geçirilerek tıpkı bir yapboz gibi birleştiriliyor. Sanatçı bu tekniği kullanarak minberin yan cephesine Dünya, Güneş ve çevresinde yıldızlarla muhteşem bir kompozisyon nakşetmiş. Minberin kapısında ise nefis bir küfi hatla Allah, Muhammed ve dört halifenin adı yazıyor. Çevresindeki çiçekli işlemelerin ise cennet tasviri olduğu söyleniyor. Bunların tümünün birbirine geçen parçalarla yapıldığı düşünülünce bunca yıl orijinal halini korumuş olması tesadüf olabilir mi sorusunu akıllara getiriyor.

Yönümüzü mihraba çevirdiğimizde, mihrap ve mihrap önü kubbesinde Anadolu'da görüp görebileceğimiz en nadide çini işlerinden biriyle karşılaşırız. **Turkuaz-lacivert tonlarıyla Selçuklu çini sanatını en güzel haliyle yansıtan mihrabın ortasındaki güneş, Selçuklu Devleti'ni, çevresindeki 24 ok da 24 Oğuz Boyu 'nu temsil ediyormuş.** Mihrabın kuşağına ve kubbenin çevresine Kuran-ı Kerim'den ayetler işlenmiş. (Ayete'l-Kürsi ve Tevbe Suresi 18. ayet)

Mihrabın sağında kalan kapıdan girince çıkılan bir bey mahfili bulunması, caminin sadece ibadet amaçlı değil aynı zamanda devlet işleri ve divan toplantıları için de kullanıldığını gösteriyor. Bey mahfilinin tam karşısında ise öyle bir kadınlar mahfili var ki buradaki ahşap işçiliğini herkes görmeli. Kadınlar içeriye rahatlıkla görebilsin ama aynı zamanda mahremiyet korunsun diye kafes usulü yapılan bu bölüme giriş taç kapıdan itibaren ayrılıyor.

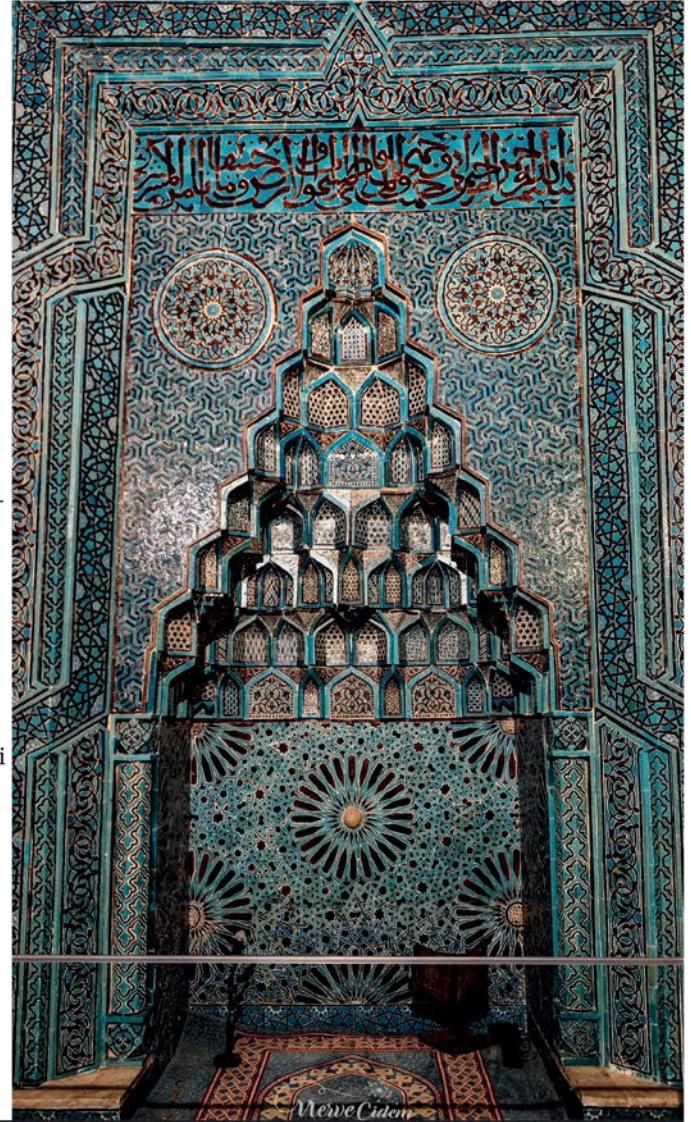
Camiye Osmanlı Dönemi'nde bir müezzin mahfili eklenmiş ve böylece Eşrefioğlu Camii bu üç mahfilin bir arada olduğu ender eserler arasında yerini almış.

Mihrabın solunda kalan pencere Eşrefioğlu Süleyman Bey ve ailesinin kabrine açılıyor. Yaklaşık 40 yıl hüküm sürmesine rağmen bu nadide eseri bize miras bırakan bu devlet adamı türbesini de caminin bitişiğine yaptırmış. Türbe camiden ayrı ve aynı zamanda camiye bitişik. Süleyman Eşref Bey'in sağlığında yaptırdığı bu türbenin de kubbesi de çinilerle süslenmiş.

Sütunlarda, tavanda ve esasında cami içinde usta ellerin değdiği her yerde gördüğümüz, her biri başka anlam taşıyan süslemeler o dönemi sanatın ve zevkin kusursuzluğunu gözler önüne seriyor.

Burası, günümüzdeki tek tip ibadethanelerin karşısında her detayı özenle düşünülmüş, zamanın ve insanın hoyrat dokunuşlarına rağmen, zarafetinden zerre ödün vermeyen muazzam bir yapı.

Yeraltındaki çilehanesiyle, surlara çıkan dehlizleriyle hasılı tüm özgülüğüyle zamanın yıpratın yüzüne meydan okuyan Eşrefioğlu Camii kültürümüzün gözbebeği olarak Beyşehir'de sizleri bekliyor.

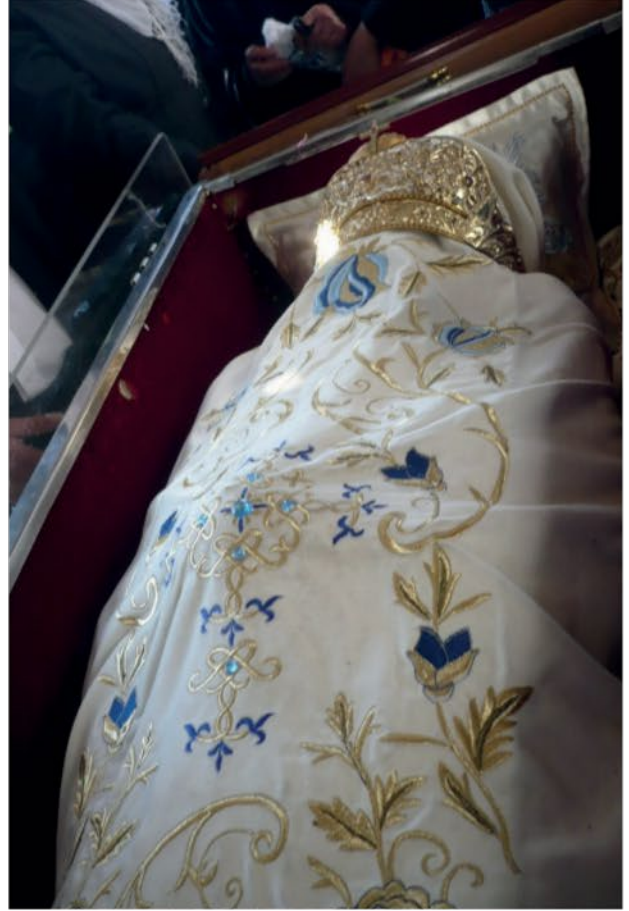
AZİZE (HOSİA) PARASKEVİ VE ESKİMEYEN ZAMANIN YOLCULARI

Dilek Özcan

Eskinin izini sürmek, uzun yıllar önce yaşamış insanları ve hayatları düşünmek benim için bir zaaftır. Bu yüzden fırsat buldukça müze gezerim. Gittiğim yer neresi olursa olsun, ilgimi ilk çeken yerleri tarihi eserleri olur. Yıkılmış gecekondular mahalleleri bile benim için açık hava müzesidir. Orada zamanında yaşamış insanları hayal ederim.

Yıllar önce Selimpaşa'ya taşındığımda da ilk yaptığım sokaklarını gezmek ve tarihini keşfetmek oldu. Azize Paraskevi'yi de böyle tanıdım. Onun adına yapılmış kilisenin kalıntıları üzerine kurulu parkta bulunan tabelada, hakkında yazan bilgiler ilgimi çekmişti. Sonrasında sıklıkla bu parka gelir oldum. Burada oturmak bir nevi terapidir benim için. Ağaçları izlerken, rüzgârı hissederken, denize bakarken bile sanki Azize hep oralarda bana eşlik etmiştir. Azize'nin kilisenin merdivenlerinden çıktığını veya bir şapelde dua ettiğini hayal ederim, denize onun gözüyle bakmaya çalışırım.

Bir ağustos sabahı, tur otobüsünden, önde bir papaz, arkada birkaç kadın ve erkek inip limana doğru giden sokaktan yürüdüklerini görünce Azize Paraskevi Kilisesi'nin ziyarete geldiklerini anladım. "Yok olmuş veya kalıntıları kalmış, uzak bir yeri insanlar neden ziyaret eder," diye düşündüm. Beni ona çeken neydi bilmiyordum, doğduğu evin toprağına basıyor olmak mı? Onu detaylı araştırmak ve onu ziyarete gelenlerin amacını öğrenmek için Epivates Bigados Derneği Başkanı Serbay Koçoğlu'na ulaştım. "Ona, "İnsanlar neden bir izin peşinden gidiyorlar, Azize onlar için neden önemli?" diye sordum. Bana uzun uzun Azize Paraskevi'yi anlattı. Azize'nin naaşının Romanya'da olmasına rağmen buraya şaşırtıcı şekilde çok ziyaretçi geldiğini, insanların onun doğduğu toprakları görmeye daha çok ilgili olduğunu, öyle ki gelenlerden parktan bir avuç toprağı hatıra olarak alanlar olduğunu, söyledi.

Azize Paraskevi, eski adıyla Epivates olarak bilinen mahallede doğup büyümüş (M.S. 910-930) Rum Ortodoks Hristiyanları için önemli bir kişiydi. Rivayete göre çocuk yaşta Hz. İsa'nın sesini duymuş ve kendini dine adamıştır, yıllar sonra -hala kesin olarak açıklanamayan bir nedenle- çok sevdiği Epivates'ten ayrılıp Kudüs'e gitmiştir. O, denizcilerin koruyucusu olduğuna inanılan Azize'ydi, ne var ki ölümü bile denizde olmuştu. Ölümünden kısa bir süre önce gemiyle dönüş yolculuğuna çıkmış, doğduğu evin toprağına birkaç km kala deniz kazasında hayatını kaybetmiştir. Ölümü kadar naaşının ülkeler arasında gidip gelmesi de trajiktir. Epivates 'yolcular' demektir; Azize de hem yaşarken hem ölümünden sonra bu hayatta garip bir yolcu olmuştu, doğduğu yerin adı gibi. Geriye de kendi adını taşıyan kilise hatıra olarak kalmıştı.

Oysa Azize, adını taşıyan bu kilisede hiç bulunamamıştı. Onun anısına, doğduğu evin yıkılmasından ve ölümünden seneler sonra o dönemin yerel halkının ve eşrafının katkılarıyla kilise inşa edilmişti. Azize (Hosia) Paraskevi Kilisesi, 1817'de büyük bir yangında hasar almış ve sonraki yıllarda yeniden yapılmış, 1923'teki mübadele dönemine tanıklık etmiş, 1979'da yıkılmış ve geriye kalan duvarının üzerine yıllar sonra oyun parkı inşa edilmişti.

Şimdi ise farklı ülkelerden gelen "yolcular" buradan geçerken veya her 14 Ekim Azize Paraskevi Anma Günü'nde bu kiliseyi ziyaret edip onu yâd ediyorlar.

Kutsal saydığımız değerler neyse veya ortak acıların izleri nerede varsa, oraya, kendimizi, köklerimizi bulmak, hissetmek ve onların anılarını zaman içinde unutmamalıyız diye gideriz. Belki unutmak kadar unutulmak da istemiyoruz. Belki Azize de Kudüs'te unutulmak istemediği için Epivates'e dönmüştü veya anılarını bulmak ve hatırlamak için evine dönmek istemişti. Eğer gemi kazası olmasaydı doğduğu evde yaşamaya devam edecekti, belki de kendi evini elleriyle kilise yapıp mahallesine açacaktı. Belki de zaman olması gerekeni seneler geçse de tekrar ediyordu ister bir fotoğraf ister bir yıkıntı ister bir kolye olsun, anıları belleğimizde kaplumbağa misali taşıyan zaman yolcularıyız.

ZAMANIN SESSİZ BEKÇİLERİ: SAHAFLAR VE ANTİKACILAR

(KOZA ANTİK SAHAF) İLE RÖPORTAJ

Her eşya bir yolculuktur. Nesiller arasında dolaşır, evden eve taşınır, bazen bir çekmeceye unutulur. Ama bir gün biri çıkarır, “İşte yıllardır aradığım,” diyor. O an, eşyadan daha büyük bir şey aktarılıyor: duygunun kendisi.

1. Sizi sahaflığa/antikacılığa çeken şey ne oldu? Kendi hayatınızda hafıza ile ilişkiniz nasıl şekillendi?

Bu sorunun cevabı belli bir süre, uzun bir yol demektir. Mutluluk, başarı gibi kavramları henüz bilmediğimiz yaşlardı. O zamanlar okulda oyun saatinde kuklaları oynatma görevi bana aitti. Yaş aldıkça bazı şeyler oldu; olmayan, devam etmeyen iş süreçlerim beni hep tanıdığım bir hayata çekiyormuş aslında: sahaflık ve antikacılık. Anasınıfında kuklaları oynattığım, kitap düzenlemesi yaptığım kısım, sahaf dükkanımın boş haline benziyor. Ben baktıkça o anlara gidiyorum. Bir başkası için ise farklı bir sahne ve duygu canlanıyor. Hafıza dediğimiz şey, bazen bir fotoğrafla, bazen bir kitabın arasında unutulmuş kartvizitle, bazen de kimsenin önemsemediği bir objeyle açılan kapılar gibidir. Bu iş beni hep o kapıların ardına çağırırdı.

2. Hiçbir kitabın ya da eşyanın sahibine dair sizi şaşırtan bir hikayesine tanık oldunuz mu?

Bizim dönemimizde cips poşetlerinden hayvan figürleri plastik arabalar çıkardı. Annem “torunlarım oynar, hatırası olur.” diyerek saklamış. Bu süreç tam 25 yıl. Kitap ve antika işine girdikten sonra bu figürler aklıma geldi. Abimin kızı da uzun bir süre bu oyuncaklarla oynadı. Artık hatıranın aktarım zamanı geldiğinde, siteye yükledim. Bir saat içinde şöyle bir mesaj aldım; “Güzel kardeşim, ben yıllardır bu oyuncakları arıyorum.” O gün hepsini almıştı. Ben de değerini bilen birine vermenin gönül rahatlığını yaşadım. Aslında her eşya bir yolculuktur. Nesiller arasında dolaşır, evden eve taşınır, bazen bir çekmeceye unutulur. Ama bir gün biri çıkarır, “İşte yıllardır aradığım,” diyor. O an, eşyadan daha büyük bir şey aktarılıyor: duygunun kendisi. Biz sahaf ve antikacılar işte bu duygunun şahitleriyiz.

3. Sizce zamanın insanı sahaf ve antikacılara nasıl bakıyor?

Eski dönemler üzerinden baktığımda, sahafların görev şekli aynı değil. Fikir alışverişinin olduğu, tatlı pazarlıkların yapıldığı, raflarda kitapların arandığı yerlerdi. Bu dönemin insanı, mânasını kaybetmiş gibi. Bir antikacı ya da sahaf dükkanına girdiğinde nasıl faydalanacağını bilemiyor. Fakat zaman geçtikçe, ilgi arttıkça, kaset, plak ve eski eşyaları sormaya geliyorlar. Aslında buralar insanın zamana bakışını belirleyen yerler. Geçmişe önem verenler, geçmişteki bir objeye de önem veriyor. Buraları al sat gibi görenler de var, günlerce bu mekânda vakit geçiren de...

Şimdi ise yeni kuşak yavaş yavaş eskiyle tanışıyor. Bir plak çalan gencin gözlerindeki şaşkınlık, bir daktiloya dokunan çocuğun heyecanı bana umut veriyor. Belki de zamanın insanı hâlâ arıyor; sadece aradığı şeyi sahaf ve antikacıların kapısında bulabileceğini unutmuş durumda. Bizim görevimiz, bu kapıyı açık tutmak.

4. Toplumların belleğini korumada sahaf ve antikacıların rolünü nasıl görüyorsunuz?

Sahaflar ve antikacılar aslında toplumların sessiz hafıza bekçileridir. Bizim raflarımızda duran kitaplar, bir zamanlar birinin elinde okunmuş, altı çizilmiş, belki kenarına not düşülmüş hayat parçalarıdır. Aynı şekilde antikaların her biri, bir evin, bir dönemin, bir yaşam biçiminin hatırasını taşır. Biz sadece eşya ya da kitap satmıyoruz; geçmişin sesini, kokusunu, duygusunu bugüne aktarıyoruz. Toplum belleği işte böyle korunur: birinin unuttuğunu, bir başkasının yeniden hatırlamasıyla. Bugün eski ve eskiye dair şeyleri toplayacak ve koruyacak kişi sahaf ve antikacıdır.

Bazen bir mektup bulurum, kenarında eski bir mürekkep izi, yarım kalmış bir cümle... O satırların ardında koca bir hayat gizlidir. Biz bunları koruyarak aslında toplumun kaybolmaya yüz tutmuş parçalarını saklıyoruz. Eğer bu dükkanlar olmasa, geçmişin sesi çok daha çabuk susar.

5. Sahaf dükkanınızda ya da antikacı tezgahınızda karşılaştığınız en zamansız “an” neydi?

Bir kitap ya da eşya değil, bir yaşam mimarı ile karşılaşmamdı: otuz yıldır görmediğim anasınıfı öğretmenimi dükkânda gördüğüm gün benim için zaman durmuştu. O an, kitapların ve eşyaların arasından bir çocukluğun geri gelmesi gibiydi. Sanki yıllar hiç geçmemiş, ben hâlâ o küçük sınıfta kuklaları oynatan çocuktum. Öğretmenimle göz göze geldiğimde raflardaki kitaplar, masadaki objeler, zamanın bütün yükü bir anda eriyip gitti. İşte sahaflık böyle anlar yaşatıyor: zamanı durdurup insanı kendi köklerine geri götürüyor.

EVREN OLAĞANÜSTÜ BİR ZAMAN MAKİNESİ

Suay Arsev

“Saatin kendisi mekân, yürüyüşü zaman, ayarı insandır. Bu da gösterir ki zaman ve mekân insanla mevcuttur.

Ahmet Hamdi Tanpınar/Saatleri Ayarlama Enstitüsü

Zaman, yaşam aşamalarımızın sırasının düzenleneceği bir boyut. Doğum ölümden önce gelir, bir mevsim diğerini sonlandırır. Birbirini izleyen olayların birleştirici olması, zaman ilişkisel karaktere sahip olmasıdır. İnsanın var olduğundan beri dikkatini çeken ve onu araştırmaya iten bir olgu olmuştur. Zaman, çok eski dönemlerden beri insanoğlunun dikkatini çeken ve onu araştırmaya iten bir olgu olmuştur. Zaman, bir yöne doğru ilerler ve tek başına bir nesne olamaz. Zaman kavramı üzerinde düşünmeye başladığımda, yaşamı boyunca çok sayıda makale ve bilimsel kitaplar yazan Stephen Hawking ile karşılaştım. Stephen Hawking, insanoğlunun yüzyıllardır cevabını aradığı sorulara Zamanın Kısa Tarihi adlı eserinde yer vermektedir. Bu eser 1988 yılında yayımlandığında, kırk dile çevrilerek çok satanlar listesinde kalmıştır. Günümüzde de bu çizgisinden vazgeçmemiştir. Peki, “Eseri bugün bile bu kadar kıymetli yapan nedir?” sorusu aklımıza gelmektedir. Eserin bu kadar popüler olması, yazarın kullandığı dile bağlanabilir. Yazar, fizik alanında uzman olmayan bir okur kitlesine de basit ve anlaşılır bir dille, bilim insanlarının soracağı oldukça zorlayıcı konularda bilgi aktarmaktadır. Zaman ve evrenle ilgili bu önemli sorulara cevap arayan Hawking kimdir?

Baş Döndürücü Fikirlerin Ustası Hawking

Oxford'da 1942 yılında dünyaya gelen İngiliz fizikçi Stephen Hawking, lisans eğitimini Oxford Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra, Cambridge Üniversitesi'nde doktora yaptı. Henüz 21 yaşındayken, doktora eğitimine devam ettiği sırada ALS hastalığına yakalandı. Motor nöronların ölmesi sebebiyle beynin kasları kontrol edemediği bu hastalığa yakalananlara genellikle birkaç yıl ömür biçilse de Hawking 50 yıldan daha uzun bir süre yaşamayı başardı. Kuramsal fizikçinin sağlığının son yıllarda giderek kötüleştiği biliniyordu. Geçtiğimiz yıl Roma'ya yaptığı bir ziyaret sırasında, hastanede tedavi görmek zorunda kalmıştı. Stephen Hawking, 14 Mart 2018'de Cambridge'de 76 yaşında hayatını kaybetti.

Hawking'in eserinden yola çıkarak, bugün tanıtmaya çalıştığımız kitabımız ise onun yol arkadaşı Leonard Mlodinow'un “Zamanın Daha Kısa Tarihi” adlı eseridir. Eserimiz, yazar tarafından daha da anlaşılır olması için örneklerle somutlaştırılmıştır. Zamanın Daha Kısa Tarihi eserin aslına bağlı kalarak on bir bölümden oluşmaktadır. Son bölümünü on ikinci bölüm gibi düşünecek olursak yazarın hayatına rehber olan Albert Einstein, Galilei, Newton oluşturmaktadır.

Bir Uçtan Bir Uca On İki Bölümlük Uzak

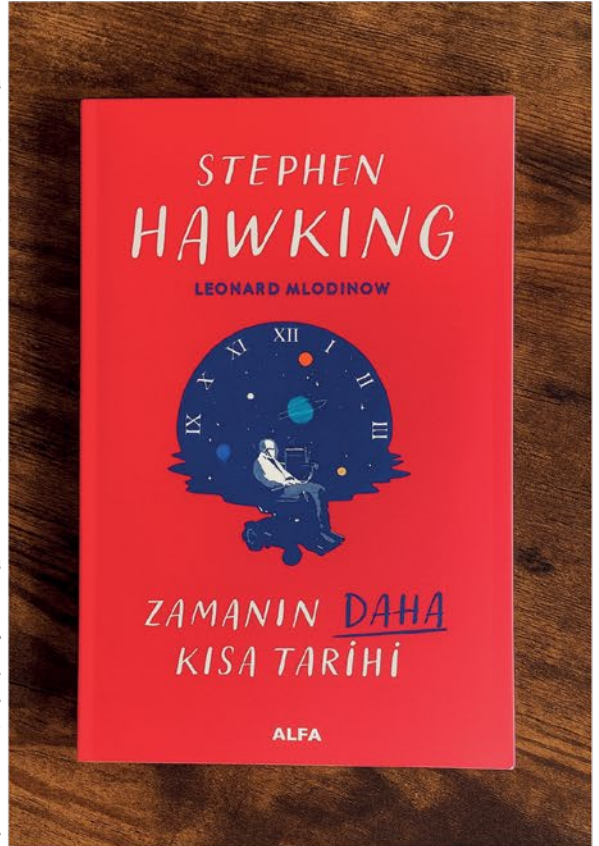
Bilime merak duyan, evreni ve zamanı araştıran herkesin sormak istediği belki de cesaret edemediği soruları sorup bunlara anlaşılır cevaplar veren, okuru sıkmadan aydınlatan, öğretici bir anlatıma sahip bir eser Zamanın Daha Kısa Tarihi. Bu eser, elinize bir kâğıt bir kalem alınarak okunmalıdır. Çünkü okuma sırasında altını çizmeye ve not almaya sıkça ihtiyaç duyacaksınız.

Eserin ilk bölümü, evreni betimleyerek başlıyor. Okur, başlangıçta eser hakkında ilk izlenimlere sahip oluyor. Kitapta hangi soruların cevaplarını bulacağını öğreniyor. Elinde tuttuğu eserin diğer bilim kitaplarından nasıl ayrıldığını fark etmiş oluyor. İkinci bölümde ise evreni tanımlamaya çalışıyor.

Eserin Üçüncü Bölümü: Kızıl Kayma

Evrenin durağan olmadığını ve sürekli genişlediğini öğreniyoruz. Bir balon gibi şişmeye çalışan bir evren modeliyle karşılaşıyoruz. Verilen örnekler fizik gibi zor bir bilimi kolaylaştırıyor.

Evrenin sadece merkezinde olmayı bırakmış olan insan, şimdi bir de evrenin genişlediğini kabul etmek ve hatta her geçen gün keşfedilecek galaksilerden uzaklaştığı gerçeğini kabul etmek zorunda kalıyor. Aynı zamanda Friedmann'ın varsayımından da bahsediyor. Friedmann büyük ölçeğe bakarak evrenin simetrik olduğu ve her yerin aynı olduğunu aktarıyor. Dördüncü bölüme gelindiğinde görelilik ilkesiyle herkesin kafasında oluşan bir belirsizlik durumunu açıklamaya çalışıyor. En dikkat çekici konulardan biri olan zaman yolculuğu, bilim kurgudan daha gerçekçi bir hâl alıyor. Zamanın ileriye bir yöne gitmesi, bir fincanın kırılması örneğiyle somutlaştırılıyor. Bu eserle Hawking bilim adına çok önemli bir yol katetmiş oluyor. Onun izinden gelen Mlodinow ise hocasının uzattığı ışığı daha da güçlendirerek eseriyile günümüzün aydınlanmasına katkı sağlıyor ve geleceğin yolunu açıyor. Sonuç olarak bilim insanlığın nereden gelip nereye gittiği konusunda heyecan verici bir serüvenin öyküsüdür. Bu öyküde bilimde zorlukla elde edilen başarılar, bilimle uğraşanların yaşadıkları zorluklar, buluşlara kaynaklık eden ilginç esin kaynakları, başarılar, yaratıcı hayal gücü örnekleri, buluşları ortaya koyma yolunda çekilen büyük sıkıntılar, dogmalara karşı edilen savaşları görmekteyiz. Bu eserle insanlığın heyecan verici öyküsüne şahitlik edeceğimiz bir yolculuğa çıkmaya hazır olmalısınız.

**SAFAK
KÜCHEN
KÖLN**

Folgen Sie uns
auf Instagram

**SICHERN SIE SICH BIS ZU
50% RABATT**
auf Ausstellungsküchen!

Perfekte Küchen Maßgeschneidert für Ihr Zuhause.

3 einfache Schritte zur Traumküche

01 Terminbuchung

Vereinbaren Sie telefonisch einen
kostenlosen Beratungstermin bei uns.

02 Küchenplanung

Vermessung Ihrer Räumlichkeiten und
gemeinsame Planung mit unseren
Experten vor Ort

03 Lieferung

Nach erfolgreicher Planung liefern
und montieren unsere Handwerker
Ihre Traumküche - termingerecht.

nobilis

NEFF

Miele

BOSCH

SIEMENS

BORA

JETZT ANRUFEN!

ÇELİK TGA

Technische Gebäudeausrüstung
Meisterbetrieb

Heizung
Sanitär

Erneuerbare Energien

Vincenzstr.8-12 • 51065 Köln

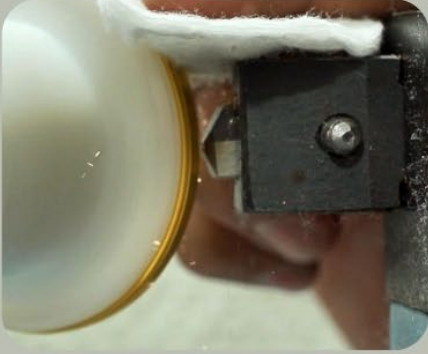
Mobil: 0172 - 590 47 57

E-Mail: celik.erk@web.de

SHAPE

ATÖLYEDEN DİREK MÜŞTERİYE
UYGUN FİYAT, YÜKSEK KALİTE

Kendi atölyemizde
özenle ürettiğimiz zarif
koleksiyonlarla, işçilikten
tasarıma kadar her
aşamada mükemmeli
hedefliyoruz.

MODELLERİMİZ:

- 3 lü / 2 li Adana Burması
- Ajda Bileziği
- Basak
- Kibrit Çöpü
- Aşk düğümü

KAMPANYALARIMIZ:

Pırlantada
%30 indirim

Evlilik ve Nişan
Yüzüklerinde
%25 indirim

En kaliteli ürünleri, en
uygun fiyatlarla
sunuyoruz!

Shape Juwelier
Dellbrücker Hauptstraße 110
51069 Köln

@SHAPE.JUWELIER